

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 29 (475), serie nouă. Miercuri, 26 iulie, 2000. Preț: 4.000 lei

Nu cred că un cercetător de talia lui **ADRIAN MARINO**, ce nu neglijează în general argumentele, a adoptat o atitudine justă în această polemică joasă. Este necavaleresc și nepedagogic să-l ataci atât de violent pe un tânăr cercetător ce se formează chiar la Paris.

(Marin Mincu)

MIHAI SIN

Căci cum ar fi putut să arate moartea unui oraș și, cu atât mai mult, moartea unei țări? Deci nu agonie, ci o boală necunoscută părea să macine țara, o boală mai rea ca lepra, ca râia, un fel de cancer, un fel de iradiere, un fel de... Ceva ce ar fi putut fi provocat de cea mai mare permisiune politică a istoriei, de o gigantică umilire a popoarelor, de retezarea sadică și cinică a identităților, ca și de un imens viol colectiv, în care într-un fel sau altul nimeni și nimic nu rămăsese neviolat.

Dar spre stupoarea mea și a altora, acest proiect grandios a fost respins cu o uluitoare fermitate. Autorul mi-a citit sumarul analitic al primului volum ca și câteva pagini. Ne găsim în fața unor analize exhaustive a dogmatismului românesc de proveniență sovietică. Fenomenele culturale respective sunt analizate riguros, pe etape și direcții, autorii în cauză nefiind menționați ca figuri exponențiale.

Aceasta este tot ce știu despre proiectul singular al lui **MARIAN POPA**, care cred c-ar fi trebuit să beneficieze de o altă întâmpinare decât cea manifestată de comisia mai înainte amintită.

(Romul Munteanu)

O VICTIMĂ RĂZVRĂTITĂ?

Vlahuțolatrul Adrian Păunescu începe să capete reputația aceluia animal care, atunci când descoperă o vizuină, o îmbălsămează cu secrețiile lui pestilențiale, astfel că locatarul de drept nu mai poate suporta mediul și-și lasă adăpostul în laba veneticului. Trecerea lui de pe un canal pe altul e pe punctul de a stabili o tradiție, îndeletnicire ce l-a făcut notoriu pe bărcan și-n alte vremuri, mult mai prielnice pentru el. Acum, fiindcă audiența lui e foarte joasă, recurge la tot felul de strategii, de la acceptarea să arunce pe unde magnetice orice mesaj, venit de la telespectatori de o condiție îndoielnică, până la insinuări jalnice și invective slinoase, numai pentru a intra - iarăși! - în atenția lumii. * Din păcate, destui intelectuali onorabili cad în plasa bărcanului și intră în jocurile acestuia, fără să poată reacționa atunci când se izbesc de propensiunile lui grobiene. Nu pot sau nu vor, asta-i deja o altă poveste, dar prezența lor acolo întărește cumva poziția abecistă a celui care continuă, fără jenă, să promoveze cultul lui Ceaușescu și să-i oblige și pe alții să-i cânte în strună. Deh, publicitatea orbește pe mulți clienți, dar cum le rămâne imaginea nu-i greu de bănuț. * O victimă (naivă? turmentată? răzvrătită?) a fost și Ion Caramitru, Ministrul Culturii. Dar, spre deosebire de alți ademeniți, fostul actor a jucat un rol special, care nu înseamnă că s-a confundat cu unul magistral. A reușit totuși să-l scoată din pepeni pe bărcan, dar numai în debutul emisiunii, însă, după aceea, i-a favorizat acestuia multe căi de atac, care nici măcar nu țineau de resortul artistic. Dar dacă intri sub un anume acoperiș, ai surpriza să te afli în vecinătatea unor rămătoare... * Căci viețuitoarele de acest tip nu dau niciodată înapoi, de vreme ce dorința lor e una singură - să-și desăvârșească aventura, oriunde ar sfârși aceasta. Fie și într-o prăpastie. Mai greu e pentru un oficial, cum rămâne Ion Caramitru, când se lasă dus de val și admite afirmațiile unui Romulus Vulpescu (nu numai le admite, chiar le confirmă!) cum că scriitorii români n-ar fi avut literatură de sertar. Nu ne mai obosim să facem trimiteri la anumite cărți și texte care demonstrează taman invers, dar putem crede că omul care se ocupa cândva cu fereparele la U.S., figură enigmatică și suspectă în postdecembrism, poate avea o imagine sumbră asupra unui fenomen, dar nu îi acordăm același drept și lui Ion Caramitru, care, pentru fotoliul pe care stă, merită să-și rupă o parte din timp și să se mai familiarizeze măcar cu unele domenii ce-i sunt în subordine. Nu de altceva, dar riscă să primească aceleași ironii, căpătate și de la bard. * Și ar mai fi ceva. I. Caramitru și-a făcut un titlu de glorie prin unele corecturi ce le-a adus comisiei de subvenționare a culturii române. A pronunțat numele lui Marin Sorescu. Toată stima noastră. Dar a sesizat doar o singură nedreptate cu acest prilej? Nu cumva actul politic prin care Marian Popa a fost eliminat de pe aceleași liste merita o atenție specială? De ce n-a spus o vorbă? Avem noi atâtea istorii literare complexe și performante ca să renunțăm la unele deja existente în manuscris? Nu cumva Ion Caramitru s-a coalizant cu aceia care stimulează conflicte și diversuni în literele noastre? Poate își face într-o zi timp să ne răspundă, chiar dacă nu reușim să-l interpelăm printr-un parlamentar.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
http://bic.romlit.ro/email_luceafarul@bic.romlit.ro

LA MARE, LA SOARE...

de HORIA GÂRBEA

După cum putem deduce încă din scrierile lui Herodot și ale altor istorici, daco-geții și alte neamuri de traci obișnuiau să facă plajă la Pontus Euxinus fără costumele lor mițoase. Aceasta deoarece, logic, scopul expunerii la soare și al băilor marine este mângâierea trupului cu raze solare ori cu apă sărată, răcoroasă. Costumele înaintașilor noștri, și ci atât mai vârtos ale noastre, făcute din fibre sintetice, împiedică exact lucrul acesta. Din păcate, cu timpul, tradiția strămoșească s-a pierdut.

Dacă la bărbați suprafața acoperită este relativ redusă, femeile sunt (sau se simt uneori) obligate să poarte pe dânzele de două ori mai mult material textil ceea ce, după numai două ore de plajă, le imprimă un model vărgat alb-negru. Acest model este util zebrelor în lupta lor pentru supraviețuire. Cum, însă, femela speciei Homo Sapiens nu este o ierbivoră patrupedă, nu vād de ce pielea ei ar trebui să poarte dungi.

Dacă e teama de pericolul cancerului dermic, atunci fricoșii trebuie să stea îmbrăcați din cap până în picioare. Dacă acoperirea sânilor e o formă de pudoare, mi se pare discriminatoriu ca bărbații să și-i expună iar femeile, tot mai egale cu ei, să nu aibă acest drept. De altfel, bag de seamă că topless-ul masculin se practică și în tramvaiele bucureștene, ceea ce trebuie pedepsit, pentru că tramvaiul e strâmt și omul transpiră.

Pe plajă însă, ori în apă, unde e puțin probabil contactul tactil cu vecinii, nu vād de ce ar fi mai util "costumul" clasic decât vălul pe față la femeile talibanilor. Desigur, după o anumită vârstă și sub un anumit standard de perfecțiune fizică, omul ar trebui să se ascundă sub țoale pentru a nu-și dezgusta semenii aflați și ei la odihnă și relaxare. Dar atunci, iarăși, trebuie să se ascundă complet.

În orice caz, la mare, în anul 2000, civilizația e prost înțeleasă: lumea are tendința de a condamna top-less-ul și de a accepta cu seninătate lucruri mult mai inestetice și mai insalubre pe o plajă, cum ar fi mănecarea semințelor.

acolade

STRIGĂTE DE DISPERARE

de MARIUS TUPAN

Disputa (sau, mai bine zis, polemica amicală) a început la Neptun și a continuat ore multe pe traseul spre Botoșani. Oaspetele nostru - unul dintre distinșii traducători din literatura română, răsfățat și premiat de Uniunea Scriitorilor - susținea răspicat, în ciuda argumentelor noastre, că în perioada comunistă ar fi existat, în România, un soi de deșert cultural, că nici o operă scrisă sub acele vremuri nu ar rezista timpului. Sub dictatură, se mai pronunța amicul nostru, nicăieri n-ar fi înflorit artele și nu s-ar fi desfășurat o viață spirituală firească. Numele invocate și susținute de noi, cum ar fi Ștefan Bănuțescu, Petru Dumitriu, D.R. Popescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș nu l-au impresionat și nici altele, aduse în discuție, domnia sa susținând sus și tare că punctele noastre de vedere sunt subiective și că am avea o privire provincială asupra literaturii. Cum nu-l consideram un intelectual oarecare, voiam să știm ce mobiluri îl împing spre o negare vehementă a unei perioade literare, totuși complexă în literele românești. Și, surpriză, aveam să aflăm că asupra amicului nostru are o influență - covârșitoare! - unul dintre istoricii literari abulici, intrat de multă vreme în umbră, împătimit apologet al ceaușismului, individul care vedea în Paul Anghel pe Tolstoiul românilor Abia în acele clipe ne-am dur Deruta traducătorului era, oarecum, scușabilă. Dar nu aceasta ne-a provocat aceste acolade, ci practica josnică a foștilor slugi comuniste. Fiindcă opiniile lor nu mai sunt luate în calcul (doar știm în ce condiții le formulau!) fiindcă opera lor conjuncturală nu poate interesa pe careva, preferă și, mai ales, insistă să se arunce o pânză de doliu peste aproape o jumătate de veac literar, când orice creator autentic știe că nu ne-au lipsit cărțile mari, operele importante, ce au îmbogățit patrimoniul nostru artistic. Nu-i cazul să recurgem la titluri notorii, nici măca să-i trimitem în bibliotecă pe uni răzvâtiți, pentru a-și reîmprospăta memoria (dacă acceptă, și memoriile!), fiindcă selecția se face în timp fără somațiile unor vindicativi, dar nu putem primi lecții tocmai de la acei care și-au compromis statura morală și și-au pătat onoarea. Punctele lor de vedere vor rămâne doar niște strigăte de disperare, într-un marș forțat spre anonim.

CONCEPTUL DE...: „...ȘI ...ȘI“ (?!)

de RADU VOINESCU

Profesorul Mircea Muthu este un transilvănean care are mai mult decât alții conștiința balcanității. Transilvănenii sunt români ca toți românii, cu toate calitățile și cu toate defectele despre care s-a vorbit în legătură cu românitatea. Ce-i diferențiază în cadrul unui popor la care s-a observat unitatea remarcabilă este înverșunarea de a vorbi dialectal (punând accentul ca în maghiară, de exemplu) chiar când sunt instruiți (caracteristică împrumutată de la austrieci), transformarea, în anumite poziții, a lui „a“ în „o“, ca în dialectele vorbite în Austria, utilizarea în exprimarea orală a unui „no“, care vine tot de la supușii Babenbergerilor și ai Habsburgilor (*na ja*, pronunțat cu modificarea lui „a“, despre care am vorbit), ca și gardurile înalte ale gospodăriilor, care nu știu de unde sunt luate, pentru că nu le-am identificat nici în Ungaria, nici în Cehia sau în Slovacia, nici în țara lui Konrad Lorenz, așa că așa rămâne îndatorat celui care m-ar lumina în această privință. Degeaba încearcă Ovidiu Pecican să-l tragă să spună vorbe memorabile în legătură cu spiritul transilvănean, cu perenitatea acestuia și cu alte asemenea patriotisme... regionale (în „Ateneu“, din 7 iulie 1995), că profesorul o ține una și una bună cu sud-est-europenitatea. Ceea ce..., jos cu clopul!

Preocuparea pentru definirea acestei prezențe a românilor între Orient și Occident nu este nouă în studiile sale. Reluată în volumul *Dinspre Sud-Est* (Editura „Libra“, 1999), ea vădește nu doar tenacitatea de a urmări o idee ci și o concepție cu totul dezinhibată de complexe de superioritate ale celor de dincolo de munți (am prieteni în Transilvania la care țin enorm și singurul lucru pe care nu-l înțeleg la ei, dar cu care m-am obișnuit, este tocmai convingerea că tot ce se află trăitor în celelalte provincii le este inferior) în privința înțelegerii ființei românești în ecuația culturală a ultimului mileniu, ecuație care - ne convine ori nu în contextul actualei redefiniri identitare -, se scrie neapărat incluzând doi termeni numiți *Bizanț* și *Balcani*. Dacă Iorga și alți câțiva istorici au mai clarificat ceva din conceptul de bizantinism, balcanismul rămâne, în afara nuanței peiorative, în legătură cu care se discută mult, destul de nebulos. Ceea ce îl miră pe călătorul care vizitează Sofia, de pildă, este impresia că Bucureștiul e mai... balcanic decât capitala Bulgariei, aflată mai la sud în peninsula. Pas de mai înțelege ceva!

Cu ani în urmă, cine trecea pe lângă Universitatea bucureșteană putea citi o inscripție pe care sta scris: „Institutul de Studii Sud-Est Europene“. Astăzi probabil că inscripția e la locul ei, dar datorită excrescențelor comerciale de pe lângă pereții numitei instituții nu o mai ia nimeni în seamă. Ce se întâmplă îndărătul inscripției cu pricina nu e greu de dedus, de vreme ce studii cruciale în această direcție nu s-au prea remarcat în ultimele două decenii cel puțin: una dintre formele fără fond care fac parte din balcanismul nostru. Și chiar de se va mai fi produs câte ceva, de vor fi fost cărțile unui Alexandru Dușu, care a ținut steagul cât a putut, sau ale unui Răzvan Theodorescu, fie-mi îngăduit să cred că acest institut a fost până acum o mare șansă ratată. Îmi este limpede că, dincolo de deosebirile de limbă - or, institutul tocmai asta ar fi trebuit să depășească -, asemănările dintre popoarele acestei părți a Europei sunt extrem de semnificative. Datorită unei istorii mult timp comune și datorită amestecului de populații și circulației motivelor culturale. Dar cum fiecare a avut de „dovedit“ tot soiul de cai verzi pe pereți,

primatul în nu știu ce și întâietatea în te miri ce, lumea științifică din fiecare din aceste țări fiind prea dominată de spiritul (?!) unei *political correctness* în sensul impus de ideologia și protocronismele oficiale ale fiecăruia dintre aceste state, știm la această oră mai puțin unii despre alții decât - fie și numai din bun simț - s-ar cuveni. Solide studii de morfologie a culturii legate de spațiul balcanic nu știu să se fi editat, iar dacă da, îmi fac *mea culpa* cu smerenie.

De aceea mi se pare că obstinția profesorului Mircea Muthu este una cu țintă realistă, de bună și fecundă inspirație, iar gândul domniei sale de a pătrunde în intimitatea acestui proces care a fost sau este balcanismul îl situează între intelectualii curajoși și de serioasă vocație.

Ce surprinde însă în culegerea de studii amintită este dorința de a teoretiza un fenomen asupra căruia nu s-au strâns încă toate datele și care nu a fost deslușit în aspectele lui așa-zicând practice. E drept că în câteva rânduri autorul specifică nevoia unei priviri, printre altele, la nivelul imaginarului literar, ceea ce ar putea releva bogății imense. Pentru că, după cum spunea Blaga, din opera căruia este ales moto-ul cărții: „...Ceasul de fericită plenitudine a spiritului european, dacă va mai bate undeva, va bate cu toată certitudinea aici, în Sud-Estul nostru, care până mai ieri era situat în spatele lui Dumnezeu.“ Din păcate, nu s-au adevărit deloc vorbele filosofului, rămânem doar un rezervor de cercetare etno-folclorică pentru occidentali, mai ales o dată cu prăbușirea regimurilor restrictive care au dominat aici până în 1989. Autorul specifică nevoia luării în considerare a imaginarului literar dar nu trece și la fapte decât pe câteva pagini. Din motivul pe care l-am invocat mai sus și anume lipsa de material.

Așa încât, transilvăneanul face ceea ce fac și mult huliții regăteni, tăifăsuiește preț de o carte întreagă despre concepte.

Ba chiar propune unul care să-l înlocuiască pe cel al lui Noica, sprijinit pe sensul lui *întru*. Este vorba de *între*. Adică, să vedeți noutate, nu suntem nici Orient, nici Occident! Și, ca totul să fie mai cu ștaif teoretic, acest magic *între* este explicat: „în sens de: ...și ...și“. Exact, ca în demonstrațiile matematice. Numai că, dacă nu greșesc, *întru* al lui Constantin Noica se referea la altceva. Dar să vedem ce mai produce fervoarea conceptuală manifestată pe un fond lipsit de datele necesare, pentru că limitările la Nicolae Iorga, P.P. Panaitescu și D. Caracostea și apelul la două cercetătoare ale folclorului bulgăresc este cam puțin pentru o temă ce se cere adusă la zi.

Cultura română, aflăm, este structurată bipolar din „perspectiva sensibilității noastre la cele două segmente - natural și convențional“, *cosmocentric* și *antropocentric*. Dacă ipoteza că omul e centrul Universului am înțeles-o, aceea cum că în centrul acestui Univers s-ar găsi chiar Cosmosul îmi scapă total *ca și categorie*. Ca mai toți transilvănenii (de după Rebreanu), pe care-i auzi spunând „*ca și copil*, îmi plăcea foarte mult să citeș“, profesorul Mircea Muthu scrie (și precis că și vorbește) folosind repetat acest oribil *ca și*, chipurile pentru a evita cacofonia (construind, în fapt, o alta). Se spune „copil fiind“ sau „când eram copil“, în celelalte cazuri existând obligatoriu o perifrază care să asigure fluența limbii și frumusețea ei. De exemplu, iată o formulare tipică acestei cărți: „celelalte ipostaze ale mitului *semiantropomorf*, propus de noi *ca și cate-*

Mircea Muthu

DINSPRE SUD-EST

gorie emblematică“ (în alt loc se vorbește despre balcanism „*ca și concept estetic*“). Dar aici fraza trebuie să fie „propus de noi *drept* categorii emblematică“ sau, eventual, *în chip de ori în calitate de*. În privința „*mitului semiantropomorf*“, ce-ar fi dacă am zice *semizoomorf*?! Nu-mi mai amintesc cum numea Titu Maiorescu excesele de tipul acesta.

Alte formulări sunt la fel de bizare. „O disciplină ca istoria artei validează adesea geopolitic în efortul de a face lizibilă o perioadă, mai mult sau mai puțin obscură, de istorie culturală“. Până să ne dumirim că e vorba de ceea ce Răzvan Theodorescu numea „coridoare culturale“ navigăm în ceață. Cu toate că nici după aceea nu e mult mai luminos pentru că, deși nu sunt sclavul definiției partinice a DEX-ului de dinainte de '89 cu privire la geopolitică, nu pot face abstracție de doctrinele lui Ratzel, Haushofer, Mackinder ca și de înțelesul care se dă azi termenului în discursul politic și în analizele de politologie. Iar ideea cu privire la „iluminismul de tip reformist“ din centrul Europei mă face să mi întreb unde va fi existat un iluminism de tip reformist? Cer respectuos iertare domnului profesor, ca nu sunt decât un umil critic de multe ori prea neînțeles pentru dificila misiune din pagina aceasta.

Ar fi nedrept să limităm doar la atâtea aceste carte, cam eclectică, unde apar și studii grupate în jurul tezei despre balcanism și Europa de Sud-Est dar și recenzii și interviuri acordate unor publicații culturale. Sunt și pagini bine articulate. Cum ar fi cele care conțin considerațiile asupra balcanismului văzut din perspectivă diacronică. Care nu lămuresc decât parțial conceptul. Prima fază este socotită: aceea din epoca lui Neagoe Basarab, caracterizată prin sentimentul istoriei tragice, acompaniind idealul politic general, concretizat în atitudine: antiotomană, prin rolul activ al ortodoxismului, extinderea grecității, permanența moralismului și a retorismului popular fixate într-o cuprinzătoare literatură paremiologică. Cea de-a doua s-ar situa la limite „veacurilor (al) XVII(-lea) și (al) XVIII(-lea)“ și este marcată de militantismul grec, de începutul de secularizare a gândirii în contact cu filosofia corindaleană (Coridaleu a fost un gânditor neoaristotelic susținător al ideii separării filosofiei de teologie n.m., R.V.) și de mișcarea cărții, manuscrisă sau imprimată. În secolul al XVIII-lea se poate vorbi de tendința de desprindere de ceea ce mai rămăsese din bizantinism și de conturare a modelelor naționale.

Mai spune autorul că „balcanitatea cu fazele sale ne interesează numai întrucât a generat serii estetice de motive sau teme, atestate de folclorică sau de studiul comparat al literaturilor sud-estice moderne“. Și pe noi, dar cum în cartea de acum nu pot fi întâlnite decât vagi urme de comparatism, aștept ca aceasta să se întâmple poate, într-una viitoare.

MÂNA CARE ESTE GATA SĂ ARDĂ

de OCTAVIAN SOVIANY

În amplul poem **Umbra lui Dumnezeu** care se deschide volumul **Ghilotina sinelui** (Editura Vinea, 2000), Paulina Popa dezvoltă o poetică a paradoxalului, pe parcursul căreia rostirea se interoghează în legătură cu propriul său rost descoperindu-și încărcătura de întuneric și de lumină, de vreme ce este asociată luminii care orbește, orbirea traducând poate în acest context sentimentul unei pierderi de criză asupra mândranului și apărând ca o dezlumire care face ca puțină rostirea, căci rostirea nu este "din lume". Poemul, la rândul său, se înfățișează ca o totalizare de contrării, plasată sub semnul emblematic al crucii în care se exprimă "coincidența opuzilor" dar și patetismul rostirii poetice, prinse între lumină și întuneric, între grație și damanare: "PENTRU CE ACESTE LUMINI ÎN CALEA MEA/ până ajung din ce în ce mai orb./ pentru ce curajul unui nou cuvânt?// poetul aude cum trosnesc genunchii poemului./ Apa trece prin vin prea devreme./ Împotriva unei nopți, mai degrabă, voi striga./ Unde sunt cei ce țin sfat în lumina unei icoane?// Cine înseamnă cu ceară locul pe unde treci/ o dată la o mie de ani?/ Cel ce atinge cu sângele versul/ desenează o cruce pe care nu o ascunde nicicând"/. Preludiul scriptural, acea voință de a da naștere scriiturii, va fi figurat metaforic de prezența focului în mâna care se pregătește pentru actul inscripționării, iar poezia va fi concepută ca un incendiu al cuvintelor: "mâna mea stă gata să se aprindă/(...). Nu încercați să mă opriți./ Cineva înfige un cuțit în poem -/ stă să-l privească arzând" Scrisul va fi opus acum cântecului sau rugăciunii (legate de o stare paradisiacă a ființei), iar eul poetic își dezvoltă în poemele Paulinei Popa caracterul ambiguu, fiind marcat de ruptura dintre un sine contemplativ, trăind comuniunea mistică cu divinul, și un eu activ, implicat în procesul elaborării de scriitură: "Îmi amintesc sinele./ El îmi răspunde în biserica lui din oraș./ cântă psalmi - prin gura lui curge lapte și miere". Căci paradoxalul și contradictoriul se regăsesc și în organicitatea profundă a textului, care se prezintă ca o sumă de tensiuni și de detensionări, de plinuri și de goluri de energie. Este, în consecință, "creștere", dar și "descreștere", spulberare a vorbelor, supuse unui fenomen de atomizare care revelează evanescenta artefactului scriptural: UNUL CÂTE UNUL/ se desfac și cuvintele, prietene simple/ cu trupul de bărbat exterminând singurătatea". Astfel încât orice întrebare a scriptorului în legătură cu propriul său text nu face decât să accelereze acest fenomen de fărâmițare a pașiiului scris: "Ce cauți tu aici, nebunule, a întrebările tale?/ Ale nimănui sunt opinile liametril opuse/ ce vin să substituie istoria/ Cu o anumită lumină se răsfășă sângele/ în rana din are răzbat poeme". Fiindcă textul este, în corporalitatea lui, o imitație a nimicului, dar și o "știrbire" a acestuia, care îi nimicește nimicnicia, făcându-l să se transforme din nimic în ceva, sau să fie, în același timp, nimic și ceva: Fără adaosuri, fără mărimi și micimi./ structura trupului amintit știrbește nimicul imitat/ până devine etern. Imaginația o ia razna/ aruncând blestem peste vasta bibliografie/ consultată pentru întocmirea unui jurământ". Ambiguitatea esențială a scripturalului va declanșa, de aceea, o nostalgie Cuvântului viu, a Logosului, care este la rândul său înstrăinat, ieșit din sine, căzut într-o corporalitate echivocă, însumând aspecte

paradisiace dar și demonice, el apărând acum ca "umbră a lui Dumnezeu", deci ca "revers" al divinului, ca lumina ce se revelează apofatic prin opusul său, umbra: "Te voi găsi, mire al meu, cuvinte ce strigi și plângi, / ce răzi cu gura plină de zmeură de mure./ de fragi mărunte cu miros de șarpe./ Văfluresc în ele fibrele verzi/ ale umbrei lui Dumnezeu"... Această sensibilitate deosebită pentru paradoxal își găsește astfel expresia cea mai fericită în metafora "umbrei lui Dumnezeu" care nu exprimă doar aspectul înstrăinat al Logosului, ci devine, în același timp, expresia naturii duale a subiectului uman, în timp ce conștiința acestei "duble naturi" în care harul și "căderea" reușesc să conviețuiască într-o paradoxală mixtură este probabil resortul cel mai profund al acestei poezii de o indiscutabilă autenticitate: "Uneori/ scoatem de la sân atingerea sfântă./ Cine va împăca îngerul cu demonul?/ Ei ne scriu numele/ subțire, ușor ca// umbra lui Dumnezeu". Conștiința depărtării infinite de Dumnezeu este dublată, însă, în poemele Paulinei Popa, de aspirația apropierii ce se metamorfozează în elan ascensional și în modulație psaltică, într-un sentiment aproape franciscan al fraternității cu toate făpturile: "Părinte,/ nu este pierdut pământul: singurul/ care își închipuie fericirea primei zile./ cu fiecare trup încredințat să încerce somnul./ Unei speranțe cunoscute a urca la tine/ i se va supune poetul - bun la toate/ cât nu ia în seamă/ vidul propriu./ Părinte,/ stau și mușc din ziua ce se ivește/ mișcându-și sânii. Alături, prietena acvilă/ așază o pană trecătoare./ se ivește încoronată ca o mireasă./ cămașa țesută de surorile mai mici./ în'ainte de nuntă, îndurând" (**Lumina incertitudinii**). Iar discursul poetic are acum curgerea unei rugăciuni în care trăiește duhul unei nesfârșite smerenii, poeta posedând capacitatea de a trece aproape pe nesimțite de la clamarea sfâșierii lăuntrice la îngânarea molcomă, dar răspicată în același timp, a stărilor de extaz: "Îngăduie, Doamne,/ bucuria unui psalm printre atâtea cuvinte./ Trecerea Ta halucinantă prin versul meu/ să stingă-n cet pe mâna mea umbra de ceață./ Îngăduie, Doamne, încă o dată lumina în care/ am fost vie, copilă-rindu-mă de mână/ cu bunicul Teodor din satul Vălani" (**Lumina incertitudinii**). Pe linia acestui franciscanism suav spațiul poetic va fi populat de prezențe angelice, lucrurile vor căuta aure de fabulos, iar lumea experienței de zi cu zi se va îmbogăți cu frăgezimi de miracol: "Ploua/ în fața spitalului municipal./ eu îți păzesc trupul de fulgere./ îngerul meu mă privește/ întinzându-și aripile/ din icoană./ Peste toate/ plutește un miros de crini prizonieri./ Imaginea îngerului crește-n poeme./ Stau și scriu versuri libere/ amăgindu-mă/ cu un inel/ iluzoriu./ Inventez/ fiecare bucurie, fărâma de fărâma./ Mă rog să nu mă pierd definitiv./ isc cercuri absurde pe apele tale/ împrumut o îmbrățișare de la un copil./ secer câte o spaimă/ îngropând-o/ în subsolul

paginii" (**Șoapte**). Astfel încât lirica din **Ghilotina sinelui** se desfășoară pe două registre, care de altfel se găsesc într-o perfectă comunicare unul cu celălalt, născându-se aproape cu necesitate din acea "poetică a paradoxalului despre care vorbeam la începutul acestor considerații și exprimând "dubla natură" care e principala temă poetică a Paulinei Popa. Unul dintre aceste registre este cel al interogațiilor anxioase, al dramaticului și al dilematicului, solidar cu o tehnică a "rupturilor" semantice, care îi dau poemului o aparentă incoerență, discursul fiind acum unul fracturat de prezența "incongruențelor" și a alotopiilor care contrariază nevoia noastră de sens, fiind echivalentul formal al paradoxurilor existențiale sau scripturale, pe care gândirea neliniștită a subiectului liric le descoperă pretutindeni. Cel de-al doilea registru este unul aproape imnic, cultivând versul fluid, a cărui curgere pare să antreneze într-o mișcare de unificare tot ceea ce mai înainte apăruse ca "rupt" și dezarticulat și vehiculând cu o imagistică a suavităților și a transparențelor care exprimă deschiderea sufletului spre Dumnezeu. Iar această diversitate a registrelor pe care evoluează poezia Paulinei Popa nu constituie, în fond, decât dubla față a religiozității creștine (din al cărei spirit ea se nutrește în mod evident), în care neliniștea generată de starea cauzată a subiectului uman conviețuiește cu speranța în iubirea atotiertătoare a lui Dumnezeu... Poeta demonstrează astfel că se mai poate încă scrie o poezie în cel mai pur spirit creștin fără a se face abstracție de nici una din achizițiile mai noi ale ideii de poeticitate. "**Tradițională**" (în sensul că se înscrie în linia unei mari tradiții religioase) și modernă în același timp, unica din **Ghilotina sinelui** fiind însă, înainte de toate, poezie adevărată.

mircea florin şandru

Bonsai

Sufletul meu în fața ta e un copac mic,
E un bonsai pe care îl poți aprinde cu bricheta
Aprinde-l, aprinde-l, să lumineze în noaptea de cuarț,
Să se vadă până departe. Atât mai am din tot ce am fost,
Acest arbore strivit într-o cutie. Nu îl părăsi, nu îl uita
Odinioară îl țineai pe fereastră și el îți lumina nopțile friguroase
Avea ochi mici, fosforescenți, care te priveau în tăcere
Bonsai, bonsai, sufletul meu te caută și acum în cumplita depărtare
Cu micul far te caută pe țărmul mării sau pe poteca de munte
Unde ești, unde ești? eram arborele tău și îți țineam de cald,
Îți povesteam amintiri din țara-soarelui-răsare
Îți scriam pe boabe de orez povestea mikado-ului
Care-și lăsa bonsaiul fetelor lui, zestre pentru trei sute de ani
Sunt bonsaiul tău, nu îl arunca, nu îl uita pe fereastră părăsită,
El e atât de mic și orice adiere de vânt îl pune în pericol
Mai bine lasă-l moștenire fetei tale
Sau pur și simplu dă-i foc cu bricheta, măcar flacăra, măcar mireasmă
Să-ți rămână de la mine. Apoi unge-te cu cenușa lui amestecată cu lacrimi
Bonsai, bonsai, sufletul meu plânge după tine.

Mai stai

Moartea are păr auriu, stă pe un peron înghețat
Și îmi face semne cu mâna. Pleacă cu primul tren
Și eu îi spun mai stai mai stai, privind-o printre lacrimi
Lasă-mi clipa aceasta, lasă-mă să mor
Ia-mă pentru totdeauna cu tine
În zarea de nepătruns, în nemișcare,
În lumea înghețată. Te iubesc Moarte
Numai pe tine te pot iubi, nu mai are sens
Să rămân în această gară verde
Eu nu mai sunt de folos nimănui
Ci doar ție; sărută-mă să adorm pentru totdeauna,
Să trec în grădina înstelată
Stinge-mă acum, taie-mi stemul, prefă-mă în pulbere și cenușă
Izbăvește-mă de cumplita suferință.
Așa o rugam, dar Moartea cu păr auriu a plecat
Pentru un pumn de arginți, într-o țară îndepărtată.

Mă așezam în fața ferestrei

Seara se colora încet de fier, de cobalt, de antimoniu
Pe farfuria de metal un măr rece strălucea

Perle, perle dulci, perle ametoitoare
Se nășteau în mare și sub mare, în cer
Păsări mureau pe străzi, pe antene de radio
Pe nori, pe calea ferată.
Fumega pielea lină a asfințitului,
Sclipeau lucrurile în formele lor,
Pălpăiau marile semafoare electrice
Se stinge stridentă simfonie gregară
Se topea ziua în purpură fantă a nopții
Mă așezam în fața ferestrei
Pe farfuria de metal un măr rece strălucea.

Orbul

Eram un orb dus de mână,
Eram un orb dus de mână
Până pe muchia prăpastiei
Ascultam hăul cum sună.
Ascultă, ascultă, îmi spuneau
Răsuna o melodie divină
Mă mângâiau cu mâna caldă
Înmănușată, imensă
Era o lumină pură, orbitoare
Pleoapele mele erau numai sânge
Dedesubt țări, orașe, fluvii
Pluteau în cenușă, agonizau
Nu știam
Era o muzică stranie, venea
Un miros de flori uriașe, mă simțeam
Fericit, eram un orb dus de mână.

Unde ești?

MARINEI

Din cumplită singurătate te strig
Prin ferestrele astupate cu scânduri
Când afară, în plină vară, e frig
Și copacii se prăbușesc rânduri-rânduri.

Nu mai există de fapt anotimp,
Doar căldură amestecată cu gheață,
Doar noroiul ceresc de deasupra de timp
Și doar crusta de sânge lipită de față.

Unde ești, unde umbli, în care hotar?
Ce miraj, ce himeră de apă te soarbe?
Pe ce drum, înecat de nisipul amar,
Ai pornit, pipăind cu pupilele oarbe?

Șoimul meu a plecat să te caute-n cer,
Luntrea mea a plecat să te caute-n ape,
De la gnomii pământului am ajuns să te cer,
De la puntea de aer care stă să se crape.

Nu mai pot, nu mai vreau, nu mai știu să trăiesc
Într-o casă cu ușa bătută în cuie
Dă-mi un semn din limanul tău îngeresc
Și pe-o scară de abur în moarte mă suie.

Poem senzorial

Cu mii de zimți aerul îmi zgârie fața
Dacă aş aprinde un chibrit toată strada ar exploda
Pielea mea - o mie de tobe, mușchii mei - o mie de corzi
Ochii mei - mii de forme înfometate
Fibre, fire, nervi, totul întins până la rupere, până la țipăt
Dacă mă atinge ies flăcări, ies sunete, unde magnetice
A venit seara
Ce proaspăt e simțul tactil
Și pielea mea încordată ce fumegă
Tâmpile mele cum înoată în aer, strălucitoare, și amețesc
Aud, văd, cu o mie de simțuri, cu milioane de pori
"What is writ is writ", poem senzorial,
Păcat că se stinge prea repede.

O LAMENTABILĂ AFACERE

de ALEXANDRU GEORGE

Mereu apare, în publicistica ultimului deceniu, tema "trădării" unei largi categorii de intelectuali care, nesocotindu-și trecutul - dar nu și perspectivele -, în noul regim instaurat cu armele în țara noastră de către ruși, au făcut rapide și oportuniste acte de supunere politică și de subordonare intelectuală, uneori, ca în cazul lui M. Sadoveanu, aceasta petrecându-se cu o rapiditate care a uimit pe toată lumea. În decursul câtorva ani, sub ochii ei îngroziți, au abdicat un M. Ralea, un G. Călinescu, apoi un Al. Rosetti, pentru ca, dintre aceștia cel mai drag mie, Camil Petrescu, să-mi ofere cea mai cruntă dezamăgire. Semnalând împrejurarea trăită de mine cu atâta acuitate, țin să precizez că eu nu le-am retras stima intelectuală, în spiritul unui negativism partizan; în ciuda impresiilor (poate chiar a dramei) mele din adolescență, am făcut disocierile cuvenite și le-am recunoscut valoarea, ba chiar am pus ceea ce scriseseră până în acel nefast moment la temelia culturii mele literare. Numai asta ar dovedi, dacă mai e necesar, că sunt un spirit discriminator, ceea ce, în domeniul aprecierii valorilor, corespunde liberalismului politic, fiind deci opus dogmatismului și absolutismului pe care le cultivă mentalitatea totalitară. Dar, hai e ceva: nu sunt un spirit așa de intransigent cum se pretinde, sunt un relativist și un concesiv, destul de indulgent cu păcatele omenești în genere (și iată că mi-a venit un nou prilej de a respinge "elogiile" ce mi se aduc, în cazul că le consider fără temei sau mult exagerate). Nu am acea cruzime de a contempla ultimele consecințe atunci când vreun scriitor mă decepționează, când erorile sale (în creație sau în comportarea omenească) l-ar face pe un altul să nu ezite în fața nici unei judecăți oricât de severe.

Iată un exemplu: de ani de zile se plimbă prin ochii mei (eu neputând afirma că îmi petrec viața după ea) o carte privitoare la un moment din cariera în comunism a unuia dintre scriitorii mei favoriți și pentru care m-am străduit cu studii, explicații, contribuții critice și informative depășind, cred, suta de pagini și aflându-se pomenite la un loc onorabil în nexele ediției de **Opere** pe care a făcut-o să apară la Editura Minerva, Liviu Călin. Este vorba de **Procesul "Tovarășului Camil"**, o cărțuie de aproape o sută de pagini și care a ajuns la Ion Vartic din arhiva lui Alexandru Sever, la plecarea acestuia din țară. Textul publicat acum (și căruia i se zice: "înscenat") este prevăzut cu o prefață de Mircea Zăciu, în care se dau amănunte și explicații pentru cei care nu au apucat acele triste, chiar tragice, vremuri. În mod destul de bizar, toată cartea poartă ca subtitlu **Teatru documentar în stare naturală**, Ion Vartic prezentându-i pe cei ce au luat parte la acest "proces" ca pe niște personaje de comedie, ceea ce, dacă s-ar fi confirmat prin textul efectiv, ar fi însemnat un succes al celor în cauză, cel puțin indirect.

...Nu este însă cazul, afacerea, de care mie ni-a fost atât de frică să iau cunoștință, este doar lamentabilă, fără a fi și dramatică în vreun fel. Este reproducerea unui moment în care se lezvăluie încercarea autorităților culturale comuniste, încă proaspăt instalate la putere cu o răbdare brutalitate, nu "insinuate", cum spune Zăciu, de a-l determina pe un scriitor reputat valoros și recunoscut de ele, de a se lăsa dirijat

în vederea îmbunătățirii unui text deja prezentat spre publicare câțva timp mai înainte, urmând ca mai apoi să fie pus în scenă. Nici vorbă de vreun "proces" intentat cuiva, ci de îndrumări foarte politicoase și binevoitoare de a schimba unele lucruri în piesa nou înfățișată. Scena a avut loc nu la vreun "tribunal" sau în fața vreunei instanțe de judecată, ci în redacția "Vieții românești", o revistă care, datorită numărului mare de pagini, putea publica încercarea scriitorului în faza ei finală, mai mult sau mai puțin desăvârșită. De ce s-a dat atâta importanță unei piese de acest gen? Desigur că subiectul "Caragiale" era unul de interes scurt pentru comuniștii și acoliții lor, falsificatori ai istoriei literare și dispuși a-și face aliați din tot felul de figuri importante ale trecutului, cum de altfel se petrecuseră lucrurile și cu Bălcescu, o temă de succes pe care o tratase în spiritul comanditarilor săi același autor. Se spera deci o repetare a succesului care, pentru mentalitatea de atunci și în anii aceia de mare secetă literară, ar fi însemnat și o confirmare a programului comunist enunțat imediat după preluarea puterii.

Cei chemați să ia parte la operația de convingere și lămurire erau personaje de primă mărime în epocă, aleși pe măsura mizei: cei doi politrucii sovietici în literatură, N. Moraru și M. Novicov (plus Tr. Șelmaru, care-și transmisese oral observațiile), apoi dramaturgul Aurel Baranga și eseistul Silviu Iosifescu (din colectivul redacțional, ca și Dumitru Mircea), în fine, dar nu în ultimul rând, Ion Vitner, criticul atotputernic, cel care promova în toate sectoarele "linia", omul directivelor și execuțiilor, ale cărui indicații erau prelucrate ca materie subdivizionată de droaia de căței ai Partidului în literatură: Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu, Savin Bratu, S. Damian, Lucian Raicu etc. El nu era ceea ce spune în prezentarea sa persiflantă și minimalizatoare Ion Vartic: "Stomatolog, face carieră de dentist literar, obturând cariile ideologice ale literaturii; în 1952 era profesor și locțiitor de șef al Catedrei de Istoria literaturii (române) moderne de la Universitatea din București - el având un rol important în extracția lui G. Călinescu din această Catedră..." Vitner n-a obturat nici o carie în literatură, ci a fost mâna dreaptă a lui Leonte Răutu, așadar un executant al marilor acțiuni de distrugere ale acestuia, pentru care și-a pus la dispoziție priceperea literară, deloc neglijabilă. A dominat și terorizat câmpul literar până la afacerea Alexandru Jar, când a "căzut", păstrându-și totuși unele funcții și orientându-se foarte oportunistic în alte direcții literare decât în primii ani de comunism. Fusese un publicist activ în revistele de avangardă, ca și Baranga; în aceleași medii debutase mai târziu și Silviu Iosifescu, un intelectual care nici el nu putea fi socotit un imbecil, ci doar unul care se supune ordinelor Partidului în acea împrejurare. Faptul că Baranga îi spunea lui Camil pe nume nu se poate socoti o obrăznicie, deoarece el, medic de meserie că și Vitner, era

mai aproape ca vârstă de autorul lui **Caragiale**, debutase cu precocitate ca elev de liceu, îl frecventase pe E. Lovinescu încă de la sfârșitul anilor '20 și e posibil să-l fi cunoscut pe "Camil", locatar al aceluiași imobil, încă de atunci.

Discuția care a avut atunci loc (a treia!) și care nu pare să mai fi fost urmată de alta, nu putea duce la nici un rezultat, nu pentru că i se propuneau autorului lucruri imposibile, ci pentru că piesa acestuia era francamente proastă, în unele episoade de-a dreptul ridicolă. În fapt, nici nu e o piesă de teatru, ci o succesiune de scene reconstituite sau imaginate din viața lui Caragiale (pe care le oferea minuțioasă biografie a lui Ș. Cioculescu) întinzându-se din tinerețe până în ceasul morții, adică pe vreo patru decenii. Or, dacă acest procedeu anti-dramatic mai mergea în cazul lui Bălcescu, un om cu o viață convulsivă, plină de peripeții, care-l poartă pe spectator ba la Paris, ba în Sicilia, ba în carceră, ba în palatul domnesc, în fine, în societatea boierească atât de pitorească a vremii sau pe baricadele unei lupte efective, dincoace avem a face cu o existență banală a unui om de presă și de teatru care n-a trăit drame personale profunde și nici nu s-a prăpădit aderând la cele obștești, care a trecut de la boemă și nesiguranță la situația de rentier bogat, care-și permitea largă existență. O mărunțire a vieții autorului **Momentelor**, cum încercase Camil, nu putea da nimic dramatic, nimic teatral, eroul său fiind unul al lumii sale, pe care o fi privit-o cu ochi critic, dar a tratat-o practic ca un profitor oportunistic, depășind-o numai prin inteligența artistică și prin capacitatea de a da o reprezentare literară a ei în opere în care trebuie căutat cu adevărat el însuși. A elimina un episod, a introduce un altul, a sublinia o situație sau a ilustra mai bine o tendință duce ori la falsificarea realității documentate și știute, ori la a face din viața omului și artistului o plâsmuire străină și incoerentă.

Situația se complică până la absurd și prin aceea că eroul piesei, unul cu o existență așa de banală, s-a folosit tocmai de aceasta în unele cazuri (pe care, uneori a ajuns să le considere o nenorocire) pentru a se realiza ca artist, cufundându-se și mai mult în lumea sa, de unde nu-l poate desprinde nici o "interpretare" și nici o "concepție", oricât s-ar fi propus de "înaintată". Omul și artistul își capătă acolo adevărata definiție, care nu se configurează nicicând ca prin dramatismul ei. Alta e situația lui Danton, personaj din care Camil Petrescu reține doar câțiva ani de viață: el e reconstituit în triptic: **Insurgentul**, **Omul de stat** de mare energie (care în viziunea exaltată a admiratorului său a salvat Franța) și **Victima Revoluției**, în epilog.

Cu toate strădaniile autorităților comuniste de a-l îndruma, lămuri, sfătui util și interesat pentru ambele părți pe autor, din **Caragiale** ultima și într-adevăr cea mai jalnică încercare a lui Camil Petrescu nu putea ieși nimic.

VECINA DE VIZAVI

Se mutase într-o zi frumoasă de sfârșit de aprilie. Venise cu trenul cu o seară înainte și dormise pe parchet, așternându-și o pătură. Mai mult nu-i încăpuse în geamantan. Ar fi putut să tragă la un hotel din localitate, dar ar fi fost pentru el un act de trădare să nu înnopteze de la început în casa lui, care, fără mobile și fără covoare, i se păru mai intimă, ca un trup ce nu se rușinează să i se arate gol. Făcuse focul în cămin și parchetul din lemn de stejar cu încrustații lucea la lumina flăcărilor ca o piele tânără tatuată.

A doua zi îl trezi devreme claxonul insistent și strident al unui camion ce-i transportase mobilele. Deschise larg ușile, ferestrele și aerul tare de munte năvăli cu brutalitate, amețindu-l ca o bătură cu care nu era obișnuit. Munții cu frunțile înghețate, de un alb impecabil, ireal, ce se profilau cu o nefirească precizie pe fondul albastru perfect, de carte poștală, păreau niște enorme colaje lipite pe cer, iar el, fascinat de banalitatea fumuseții lor, se gândi că nici un artist n-ar îndrăzni să picteze asemenea munți.

Până spre seară trupul casei nu mai era gol. În camera de zi, în fața căminului, erau acum două fotolii de piele și o masă joasă din lemn de nuc, în stil rustic, o lampă cu picior semnată Gallé și un covor vechi, oriental. Sufrageria, despărțită doar printr-o arcadă de camera de zi, era mobilată cu o masă lungă cu șase scaune, o vitrină și două comode florentine. În afara dulapului în stil Biedermeier și a patului dublu, în care dormise împreună cu soția aproape treizeci de ani, în dormitor se mai afla o toaletă din lemn de cireș cu oglindă venețiană.

El trăgea uneori sertarele, unde totul rămăsese ca atunci când le închisese ea ultima dată, și din când în când desfăcea tuburile și flacoanele pe jumătate goale, aspirându-le incitat mirosul mincinos, alterat de timp, dar parfumul ei părăsise de mult obiectele, rătăcind ca și sufletul, după ce-i părăsise trupul. Și de câte ori credea că o pierduse pentru totdeauna, că n-o să mai simtă mireasma caldă a mâinilor, ce-i mângâiaseră fruntea până în ultimul moment, consolându-l de plecarea ei iminentă, o regăsea pe neașteptate, tocmai când nu se mai gândea la ea, într-un moment banal, fără însemnătate, când poate tocmai o uitase. Venise seara, iar casa, obosită de zbuciumul mutatului, avea nevoie de odihnă, ca un trup căruia i se implantase un organ nou, cu care trebuia mai întâi să se obișnuiască. Tocmai când se gândea că ar fi timpul să se ducă la culcare, auzi pentru prima dată în noua casă glasul neașteptat, răgușit al soneriei. Deschise ușa fără curiozitate sau emoție, știind că nu putea fi decât o greșeală, nu aștepta și nu cunoștea aici pe nimeni, și, într-adevăr, în fața lui se afla o femeie complet străină, înaltă și slabă, îmbrăcată cu niște pantaloni strâmți și închiși la culoare, care-i subliniau și mai mult slăbiciunea.

“Bună seara și scuzăți-mă de deranj! E târziu, știu, totuși am îndrăznit, văzând lumină. Abia acum am venit de la lucru și am vrut să vă spun bun venit.” Femeia îi întinse cu stângăcie, ca și cum s-ar fi rușinat, o garoafă de un roșu închis, ca o rană cu sângele închegat. Luându-i floarea din mână întinsă, șovăitoare, înregistră finețea degetelor ei sidefii ca niște petale, unghiile trandafirii, tăiate scurt, lipsa bijuteriilor.

roxandra niculescu

“Mulțumesc din toată inima, sigur că nu mă deranjați, poftiți înăuntru.”

“Sunt vecina de vizavi”, spuse necunoscuta rămânând în prag. Putea fi de treizeci de ani sau de cincizeci, la lumina focului din cămin chipul ei palid părea că izbutise să se sustragă ștampilei timpului, doar spatele ușor îndoit nu mai era al unei femei tinere.

“Vă urez noroc în noua casă”, spuse ea zâmbindu-i. Chipul ei ascuțit și livid, cu cearcăne negre în jurul ochilor, era contrazis de gura rotundă, copilăroasă. “Spuneți că ați lucrat toată ziua, iertați-mă că vă întreb, ce profesie aveți?” “Sunt farmacistă, iar astăzi am ținut și locul unei colege. Dar dumneavoastră?” îi întoarse ea întrebarea, privind în jur, ca și cum ar fi încercat, după felul în care era mobilată casa, să ghicească ce meserie avea proprietarul ei. “Eu sunt arhitect, acum pensionar. Dar, iertați-mă, nu știu dacă ați văzut numele gravat la intrare. Mă numesc Mihai Ionescu.” “Adela Cernat, îmi pare bine de cunoștință”, spuse ea fără să-i întindă mâna. “De fapt am vrut doar să vă întreb dacă aveți nevoie de ajutor, mâine am liber.” “Ați vrea...”, spuse șovăind, mirându-se el însuși că luase hotărârea atât de repede, “...ați dori să luați masa cu mine mâine seară?” Femeia nu părea surprinsă. “Nu vreau să vă deranjez.” “Nu mă deranjați, îmi faceți o bucurie. Eu nu cunosc aici pe nimeni, ați fi primul meu musafir. Să zicem pe la opt?” “Sigur, pe mâine”, spuse ea și dispăru în noapte.

Seara următoare găti o friptură în sos de vin, aromatizată cu rosmarin și dafin, cu o garnitură de fasole verde înăbușită în ulei de măsline, usturoi și timian, lăsându-și destul timp pentru orezul în care pusese câteva cuișoare și o capsulă de cardamom și care trebuia să fiarbă foarte încet și sub aburi. Desfăcu și o sticlă de Bordeaux, care începu să-și despletească buchetul ca părul parfumat al unei femei.

La ora opt auzi soneria și, când deschise ușa, rămase un moment surprins. Odihnită și ușor fardată, vecina părea o femeie încă tânără. În locul pantalonilor înguști, purta o fustă de catifea largă, roșie, care-i masca subțirimea șoldurilor. Își dăduse cu un parfum delicat, ușor amăru, și întreaga ei făptură sugera discreție și un fel de stângăcie copilărească. În loc de flori adusesse un coș cu fructe și legume proaspete, în culori vii. Aplecându-se politicos asupra mâinii ei subțiri și reci ca gheața, arhitectul nu-și putu stăpâni o tresărire. “S-a făcut frig deodată”, spuse el ca o scuză la fiorul ce-l avusese. “Dar aici sper să fie plăcut, am făcut focul în cămin.” “Mie mi-e frig mereu, am tensiunea scăzută”, spuse ea, parcă vrând să se scuze. “Poftiți, luați locul din apropierea căminului, mâncarea e gata în cinci minute.”

La masă, Adela Cernat acceptă un pahar cu vin roșu, mănca foarte puțin, dar lăudă cu mult tact arta culinară a bucătarului amator.

“Ceva aș fi vrut să vă întreb de la începutul începutului, spuse arhitectul, de unde ați știut chiar din prima zi că m-am mutat? V-a spus domnul Iancu, fostul proprietar?”

Ea păru un moment încurcată. “Domnul Iancu nici n-a locuit aici. Cred că, după moartea tatălui său, a avut de la început intenția să vândă casa. Nu, domnul Iancu, pe care aproape că nici nu-l cunosc, nu mi-a spus nimic. Am văzut că la începutul săptămânii o echipă de lucrători au încărcat mobilele familiei Iancu într-un camion. Apoi casa a rămas pustie și în întuneric, cu un lacăt la poartă, până în ziua când v-ați mutat dumneavoastră.”

“Ah, acum înțeleg. Sigur, domnul Iancu mi-a spus și mie că n-a avut niciodată intenția să plece din Capitală, unde are o bună clientelă ca medic. Deși, ar fi putut păstra casa, pentru vacanță.”

Adela Cernat ceru permisiunea să fumeze, ceea ce îl surprinse puțin, dar, fiind politicos, spuse: “Desigur, doar să mă iertați că n-am nici o scrumieră în casă, însă vă pot oferi altceva.” “A, nu, protestă ea, dacă nu sunteți fumător, nu se cuvine să nu-i nevoie.” “Dar, vă rog, vă rog și fiul meu...”, spuse ea, “fost fumător, nu mă deranjează.” “Aveți un fiu?” “Da”, răspunse el repede. “Va locui și el aici?” vru să știe vecina. “Nu, nu e în țară. E un arhitect de succes și are un contract avantajos la o firmă din străinătate.” “Deci și fiul e arhitect”, căzu femeia pe gânduri.

Deodată se lăsă o tăcere pe care nici unul dintre ei nu izbuti s-o rupă. “Oricum, spuse el într-un târziu, o asemenea casă, într-un asemenea peisaj, ar fi putut s-o păstreze. Ori poate o fi avut nevoie de bani.”

“Poate și în urma evenimentelor din ultimul timp”, spuse vecina și se opri brusc. “Evenimente? Ce fel de evenimente?” întrebă el.

Vecina părea că șovăie. “Domnul Iancu nu v-a povestit nimic?” “Nu, doar că domnul Iancu, bătrânul a decedat brusc. La ce evenimente vă referiți?” Musafira, care nu rezistase până la urmă și-și aprinsese totuși o țigară, nu răspunse imediat, ci, căzu în extazul fumului, pe care-l inspira cu nesăț, de parcă ofical cu ochii închiși ritualul unui oracol.

“În mai puțin de un an această casă a fost vândută de trei ori, din pricina morții proprietarilor.” “Ah, asta era?” se miră arhitectul. “Vreți să spuneți că ultimului proprietar i-a fost frică să locuiască într-o casă în care se moare atât de repede?” Femeia păru puțin jignită de tonul lui ironic. “Pesemne că vă plictisesc”, spuse ea deodată, orbind cu arătătorul subțire ochiul de jar al țigării abia începute și făcând o mișcare ca și cum ar fi vrut să se ridice și să plece. “Cum vă pu închipui așa ceva? spuse el împăciuitor. Numai că tot ce-mi spuneți despre foștii locatari este pentru

mine cu totul nou. Eu n-am știut până acum decât de moartea domnului Iancu- octogenarul.“

Privi curios chipul ei palid, cu gura rotundă de copil, ce nu trăda nici cea mai mică emoție. Vecina își aprinsese o nouă țigară și, în timp ce ea trăgea fumul în piept, arhitectul se întrebă dacă ar fi fost nepoliticos să deschidă o fereastră. Se ridică de la masă, luă paharele cu vin și scrumiera improvizată, propunând: “Să ne așezăm mai comod”, și le depuse pe masa de lemn din fața căminului. Crăpă așa de la terasă și se scufundă într-unul din fotoliile de piele. Vecina îl urmă, așezându-se în fotoliul de vizavi.

“Tatăl domnului Iancu era un om depresiv, urmă ea cu o voce care nu mai avea nici o urmă de șovăială. Acum, nici o lună, m-a invitat într-o după-amiază la o cafea și mi-a mărturisit că nu-și mai dorea decât să moară, pentru că nu există nimeni care să se mai intereseze de el. Sunt atât de singur, a spus, încât aud până și munții din fața mea, îi aud **tăcând**.”

“Hm”, făcu el, impresionat de cele auzite. “Deci ultimul proprietar mai locuia aici acum o lună.” Se opri în mijlocul gândului, simțindu-se vlăguit, ca și cum ar fi muncit pe brânci zile și nopți în șir. “Și unde a fost găsit, vreau să spun, unde a murit domnul Iancu?” întrebă el cu sentimentul că face o greșeală. “Femeia, care-i făcea curat, l-a găsit dimineața în fotoliu, lângă cămin. Fusese o noapte rece, după o furtună în munți, iar el, pesemne, adormise în fața focului. Dar n-aș vrea să vă neliniștesc fără motiv, în cele din urmă e indiferent cine a locuit aici înainte. Un nou proprietar știe oricum că, de cele mai multe ori, vânzarea unei case are legătură cu moartea cuiva.”

“Sigur”, spuse arhitectul care se simțea invadat de o tristețe irezistibilă, căreia nici nu încerca să i se împotrivescă, ci, dimpotrivă, parcă era ușurat că în sfârșit sosise, de parcă ar fi așteptat-o o viață întreagă.

“Dar povestiți mai departe, dacă v-am înțeles bine, spuneți că au existat mai multe decesuri la scurte intervale de timp.” “Da, spuse vecina, domnul Iancu a cumpărat casa de la o profesoară de muzică, a cărei soră a fost găsită moartă în baie. Avea treizeci și cinci de ani și era însărcinată în luna a șaptea. S-a vorbit de la început de sinucidere, pentru că sora ei a descoperit-o în apă complet îmbrăcată.”

“Interesant, spuse el, despre un caz asemănător am citit într-un ziar din Germania, unde, o persoană politică marcantă și-a ales o asemenea moarte. Se pare că e forma de sinucidere cea mai umană, să adormi sub efectul somniferelor, simțind până în ultimul moment îmbrățișarea caldă a apei, ca și cum moartea n-ar fi decât reîntoarcerea în oceanul prenatal ocrotitor. Dar vă rog să mă iertați că v-am întrerupt.”

Vecina trăgea lacomă din țigara aproape consumată, în timp ce el urmărea fascinat cum degetele ei subțiri, apropiindu-se ca brațele unei foarfeci de sidef, păreau pe punctul să rezeze capul de jăratec al țigării. “Cercetările ulterioare au dat la iveală că avea SIDA într-un stadiu avansat. Soțul ei, care era profesor de schi, cu experiență, dispăruse cu o săptămână înainte într-o excursie în munți, acoperit de o avalanșă, despre care s-a spus mai târziu că ar fi dezlănțuit-o singur.”

Arhitectul scormonea cu privirile jarul din cămin. “Ciudad”, murmură el. „Vă rog să-mi spuneți dacă vă plictisesc”, spuse femeia, bănuitoare. “Deloc, doar că...” începu el pierzându-se în gânduri pe care nici nu încercă să le comunice în cuvinte. O vreme ascultară amândoi geamătul lemnelor, împotrivindu-se focului.

“Povestea dumneavoastră despre profesorul de

schii mi-amintește de sfârșitul tragic al unui alpinist cunoscut, care, deși fericit în căsnicie și așteptând să devină în doar câteva săptămâni tată, n-a mai coborât, după ce a escaladat Everestul.” “Este vorba de un caz recent?” întrerupse vecina curioasă. “Da, un ziarist, care a urmărit la fața locului această tragedie, a publicat anul trecut un reportaj. Dar ghinionul a început cu mult înainte, când unul dintre alpiști, un începător, a dat semne de oboseală chiar înainte de-a fi ajuns pe culme. Din solidaritate, șeful expediției l-a purtat în spate până când au ajuns în vârful muntelui, ceea ce trebuie să le-a încetinit enorm ritmul de urcare. Era trecut de amiază când și-au atins țelul și, din pricina vremii rele, au trebuit să înceapă imediat coborârea. Apoi au fost surprinși și despărțiți unul de altul de o cumplită furtună de zăpadă.”

Arhitectul tăcu. Își simțea gura uscată, dar nu întinse mâna după paharul din fața lui. “Ce s-a întâmplat mai departe?” Arhitectul tremura, ca și cum i s-ar fi făcut frig. “Nu vă e bine? Se miră ea. Să închid ușa de la terasă?” Dar el nu părea s-o audă.

“Când, spre dimineață, legătura telefonică s-a reluat, a mai vorbit o ultimă dată cu soția, care-l aștepta în tabăra de bază, i-a spus că o iubește, iar ea a încercat să-i dea curaj, amintindu-i că li se va naște în curând copilul. Vocea lui sunase euforic, nu părușe nici disperat, nici cuprins de frică, lipsa oxigenului îi dădea o stare de beatitudine. Se afla la 8000 de metri, iar convorbirea avusese loc după ce supraviețuise furtunii de zăpadă la -60° C și petrecuse mai mult de șaisprezece ore fără butelie de oxigen.”

Amândoi căzură pe gânduri, urmărind furtuna flăcărilor din cămin.

“Știți ce cred eu, spuse străina cu un zâmbet misterios. Poate că alpinistul dumneavoastră nici n-a vrut să mai revină din expediția lui!” “Cunoașteți și dumneavoastră cazul?” întrebă el bănuitor. “Cătuși de puțin”, răspunse ea cu un scurt răs nervos.

“Adevărul e că nimeni n-a putut găsi până azi vreo explicație”, spuse el cu vocea sugrumată. De ce un alpinist cu experiență și cu condiția lui fizică a abandonat orice încercare de-a se salva. Colegul lui, începătorul, a rămas în viață. “Se știe, deci, că n-a mai vrut să se întoarcă!” strigă ea, privindu-l triumfător. “Nu se știe nimic, nu există nici o explicație. Dar, deși el anunțase că începe imediat coborârea, a fost găsit înghețat în locul unde se aflase când a telefonat ultima oară.” Arhitectul, care dărdăia ca și cum în locul flăcărilor în cămin s-ar fi dezlănțuit viscolul, izbuti cu un efort vizibil să-și toarne încă un pahar de vin, pe care-l duse la buze, fără să poată bea din el.

“Poate că nu epuizarea fizică a fost adevăratul motiv că a renunțat”, spuse femeia, căreia îi luceau ochii ca și cum ar fi avut brusc febră. “La ce alt motiv v-ați gândit?” “Eu cred că adevăratul motiv a fost muntele însuși. Îmi închipui ce stare de fericire i-o fi dat certitudinea că se aflau doar ei singuri pe lume, el și muntele, înconjurați de tăcerea ucigătoare a frigului. Trebuie să fi fost un sentiment care a exclus orice alte afinități, mai puternic chiar decât dragostea.”

“Era un alpinist experimentat, pe care nici măcar beția din pricina lipsei de oxigen n-ar fi trebuit să-l facă să-și piardă simțul realității.” “Dar aventura lui era reală”, îl contrazise ea pătimașă. “Nu vă dați seama ce împlinire absolută, cosmică a fost pentru el să transcendeze regnurile! Să devină una cu muntele!” Arhitectul o privi uluit, nu se așteptase la o asemenea pledoarie, și era indignat că această femeie exaltată și lipsită de tact se lansează cu atâta superficialitate într-o dispută

despre ceva ce era imposibil de elucidat și avea să rămână o taină pentru toți cei ce nu fuseseră de față. Deodată, băgă de seamă că nu mai tremură. Duse paharul la gură și-l bău pe nerăsuflăte, apoi, încercând să rămână calm, dar neizbutind să-și ascundă mânia, spuse: “Singura realitate e **moartea** alpinistului, și nu numai a lui. Soția care aștepta să i se nască din zi în zi copilul și-a pierdut mințile și s-a aruncat în prăpastie. Nu cred că așa-zisa lui fericire cosmică, dacă o fi avut, într-adevăr, intenția să moară, ca să poată rămâne pentru totdeauna singur cu muntele, ar putea să justifice soarta femeii și a copilului. Eu unul refuz să accept o asemenea ipoteză.” Pe frunte i se adunaseră broboane de sudoare. “Înțeleg, spuse femeia, privindu-l brusc în ochi. L-ați cunoscut personal, nu-i așa?” El îi susținu privirea, răsă sarcastic și puse paharul gol pe masă.

“Da, se poate spune că l-am cunoscut, răspunse el aproape în șoaptă. Era fiul meu.” “Îmi pare rău”, spuse vecina dezamăgită de deznodământ. “N-are de ce să vă pară rău, n-a fost vina dumneavoastră, spuse el rece. Chiar dacă se pare că savurați asemenea istorii.”

“Cu alte cuvinte credeți că despre foștii locatari am născocit totul?” Ea își aprinsese o nouă țigară, în timp ce degetele ei subțiri ca niște crengi tremurau. “De fapt nu știu ce să cred, doamnă Cernat. Adevărul e că nici nu vreau să știu, nu vreau să fac nici un fel de cercetări privind viața unor oameni pe care nu i-am cunoscut, nu sunt deosebit de curios și aș dori să trăiesc aici în liniște, fără să fie nevoie să știu câți morți au fost până acum în această casă și din ce pricină au murit.”

Ea se și ridicase din fotoliu, chipul ei ce atinsese punctul culminant al palorii părea veștejit, înțesat de cute, ca și cum s-ar fi aflat în spatele unei imense pânze de păianjen, și doar gura rotundă avea zâmbetul crud al unei guri de copil. “Cred că e mai bine să vă las singur. A fost o greșeală că m-ați invitat.”

După plecarea ei, arhitectul lăsă resturile cinei pe masă, focol murind în cămin, și se duse în dormitor, unde se trânti îmbrăcat pe patul nedesfăcut. Își simțea trupul greu, ca și cum ar fi fost umplut cu pământ.

A doua zi se trezi târziu, cu o migrenă și cu un sentiment neplăcut, ca și cum ar fi omis să rezolve ceva important un amănunt esențial, de care i-ar fi depins însăși viața. Ziua era frumoasă, cerul limpede, el își duse fotoliul în fața terasei și, în timp ce-și bea încet cafeaua, ce-l reconforta cu fiecare înghițitură, privi piscurile ireale, perfecte ale munților, ascultându-le tăcerea, depărtarea, dar, în același timp, prezența.

Arhitectul se simți dintr-o dată liniștit, mulțumit, peisajul acesta i se potrivea, tocmai pentru că era inaccesibil, pentru că era static și ineputabil, așa cum își imagina de câte ori cocheta cu ideea că ar exista Dumnezeu, că ar fi fost El, alcătuit dintr-o materie neînsuflețită, dar veșnică, incapabil să-l asculte și incapabil să facă altceva decât să existe, inaccesibil, și să tacă. De această tăcere avea el nevoie, ca să-și suporte existența. Nu era depresiv ca bătrânul octogenar, ce murise de singurătate în aceeași casă. Înaintea lui se aflau munții imenși, distanți, impasibili, fără viață și fără vârstă, iar, de cealaltă parte, era el, singur, insignifiant, bătrân, muritor, dar viu.

Ziua era rece, cu o luminozitate de cristal, munții se conturau atât de clar ca și cum s-ar fi aflat direct în fața ferestrei lui, cu zăpezile ca un păr alb al culmilor, doar tăcerea lor de piatră era

departe, tăcerea lor de nezdruncinat, pe care nici o tragedie umană n-o oprea. Atâția morți într-o casă la poalele lor, asta nu-i interesa pe ei, ci își vedeau de liniștea lor, de nepăsarea lor, de frumusețea lor ireală, de carte poștală.

Și, în timp ce el se uita la ei cum n-o mai făcuse până atunci, fără curiozitatea aproape bolnavă, care-l făcuse să-și cumpere o casă tocmai în preajma acestor monștri de piatră, ce-l ignorau și aveau să-l ignore mereu, îl izbi gândul că într-o zi și pe el îl va surprinde moartea, ca pe fiul lui, privindu-i. Iar acest gând cu totul nou îl liniștea, simțind o mare ușurare să știe că, părăsind lumea, va lua cu el imaginea lor pe retină, ca și cum astfel ar izbuti să-i închidă pentru totdeauna în spatele pleoapelor lui, iar ei ar înceta o dată cu el să mai existe.

Discuția din seara precedentă cu vecina îi scormonise o rană, care știuse că n-o să i se vindece vreodată, dar despre care crezuse cu naivitate că se obișnuise să-l doară. "Ce vină are ea? Își spuse cuprins de milă. Poate că e atât de singur, încât n-a pierdut încă pe nimeni, și singurii ei morți sunt foștii locatari ai casei mele, din rândul cărora voi face și eu parte într-o zi."

Ieși din casă și, fără să se uite dacă are poștă, pentru că oricum nu aștepta vești de la nimeni, porni hotărât să caute o florărie, ca să cumpere un buchet de flori pentru vecina de vizavi.

Lalele negre nu avea să găsească în florăria de provincie, iar el zâmbi malițios la acest gând, doar garoafe roșii, pe care le ura, trandafiri roz de seră, pe care, de asemenea, îi ura, până când, într-un colț, aproape ascunse în spatele unui buchet gigantic de flori artificiale, văzu orhideele, și deodată simți că ele erau florile ce se potriveau femeii cu mâinile reci și subțiri, cu aura cearcănelor în jurul ochilor, cu chipul de bătrână, înțesat de riduri, și cu gura rotundă de copil, ființe fără apărare, stângace, solitare și poate chinuite de doruri ascunse, pe care modestia înfățișării ei le făceau imposibile. Simțind o duioșie care n-avea nimic comun cu dragostea, era doar tristețe, poate chiar deznădejde, cumpără

zece orhidee, ceea ce era o nebulie, mirosul lor era devorator, dar fără dulceață, și, atingându-le ușor petalele sedefii, avu impresia că atinge paloarea unei mâini cu degete lungi și subțiri.

Aruncă ambalajul, mirosul florilor triumfa în aerul pur de munte, în timp ce el, ajuns la casa de vizavi, căută numele Adela Cernat. Găsi un ing. Popescu și o Anica Lupu, coafeză. Dezorientat și simțindu-se ridicol cu buchetul enorm în mâini, parcurse strada în întregime, citind toate tăblițele cu nume, dar nicăieri nu se afla o Adela Cernat. "Poate că am înțeles eu greșit, nu vecina de vizavi, ci de alături." Și, traversând strada, luă fiecare casă la rând, cercetând toate numele, dar fără nici un rezultat. Adela Cernat nu exista nicăieri. Renunță în timp ce seara aprindea în căminul cerului focul ei violet.

Întors acasă, puse florile într-o vază, le turnă apă, mângâie ușor pielea palidă a petalelor, apoi le părăsi într-un colț al camerei. Desfăcu o sticlă de vin roșu, uită să mai mănânce, făcu focul, se așeză în fotoliu, privi scurt fereastra neagră, în spatele căreia se aflau munții nevăzuți, dar prezenți, apoi își adânci privirile în lava ce clocotea în cămin. Vinul era bun, moale, catifelat, mătășos, iar el aproape ațipise în fotoliu, când auzi soneria. Se ridică greoi, deschide ușa cu mișcări lente, fiindcă știa cine sunase, era ea, vecina fără adresă, vecina de oriunde, vecina de viață, dar nu vecina de vizavi.

Într-adevăr, se afla în fața lui, palidă, cu cearcăne vinete, într-o rochie neagră de lână mulată pe corp, ce lăsa să i se vadă pieptul plat și umerii ascuțiți. "Îmi pare rău că am fost nepoliticoasă, aveți oricum dreptul să nu credeți nimic." El făcu un gest larg, invitând-o să intre, "Mai ales când e vorba de adresa dumneavoastră" "M-ați căutat", spuse ea, uitându-se la el cu teamă. "Da, închipuiți-vă, am vrut să vă dăruiesc un buchet de flori și să vă cer scuze pentru seara trecută." El însuși era mai palid decât izbutise să fie vecina până atunci. "Beți un pahar de vin cu mine?" o întrebă el șovăind. "Da, spuse ea, sigur, un pahar". El îi turnă licoarea roșie, apoi se așeză în fotoliul lui de lângă foc.

"Aș vrea să vă spun că nu mai înțeleg nimic. Sunt un om modest, care n-a vrut niciodată prea

mult de la viață, iar acum mă aflu aici, resemnat, după ce mi-am pierdut soția și în cele din urmă și fiul, dar împăcat, fără mâinii și fără dorințe, și încerc să trăiesc în preajma acestor munți, până când îmi va veni sfârșitul. Mă întreb doar cine sunteți și ce vreți de la mine?"

"N-are importanță cine sunt, nici nu cred că ați înțelege, sunt o vecină și nu vreau decât să vă ajut."

Arhitectul se încruntă. "Mai avem timp să bem împreună sticla cu vin?" întrebă el. "Da", spuse ea privind-l în ochi, dar culoarea ochilor ei era greu de descifrat la lumina focului din cămin.

Străina își aprinse o nouă țigară, în timp ce el zări ca un fulger la lumina brichetei scăpăratul dinților albi. Se ridică și fără să-i dea vreo explicație ieși afară pe terasă. Noaptea era clară, cu lună plină, se vedeau siluetele metalice, ireale, ca niște fantome, ale munților, cărora el le auzea tăcerea. Dar tăceau atât de cumplit și cutremurător, gâturile lor subțiri se încordaseră gata să plesnească sub lumina rece a lunii, ca și cum ar fi încercat să urle din toate puterile, ca și cum ar fi vrut să-l strige, avertizându-l de cine știe ce pericole ce-l pândeau, iar efortul lor monstruos făcea parcă să li se zguduie măruntaiele de piatră, dar fără să izbutească să scoată nici măcar un oftat. Într-un târziu reintră în casă, lăsând ușa de la terasă deschisă.

"Șiți cel puțin cine sunteți?" spuse el reasezându-se în fotoliul din fața căminului. Ea nu răspunse, strivind ochiul de foc al țigării în paharul gol.

"Eu știu cine sunteți, mai spuse el. Am aflat astăzi, când am încercat zadarnic să vă găsesc."

"Îmi pare rău", spuse femeia jenată.

"Buchetul acela de orhidee era pentru dumneavoastră. În orice altă împrejurare ar fi fost o declarație de dragoste." "Da, răspunse ea, ocolindu-i privirea. În orice altă situație."

Și, în timp ce el savura ultimele picături din paharul cu vin, simți cum mâna ei rece, osoasă se așeză peste a lui.

Aproape toți banii țării, vlaga, energia, substanța vie, activă, ale unui popor, curgeau spre construcțiile faraonice ale lui Ceaușescu, încă insuficient sau deloc psihanalizat, spre clarificarea (oare?) oamenilor care, doar la câțiva ani de la executarea lui, dacă nu-i duceau dorul, îl invocau adesea ca pe o Autoritate după care tânjeau, singura care ar fi putut să pună capăt haosului, dezământului și jafului care bântuiau în România. Degeaba le-ai fi spus acestor oameni că de fapt haosul, dezământul și jaful funcționau și pe vremea lui, pe care acești nefericiți l-ar fi scris cu L mare, după ce, nu cu multă vreme în urmă, îi spusese "nea" Nicu" și "nea" Caisă" și "Ceau" și îl blagosloveau, și-l înjuraseră, și-l blestemaseră în fel și chip. Degeaba le-ai fi explicat, cât se poate de simplu, că în absența numeroaselor ziare și a altor publicații, în absența posturilor de radio și de televiziune, care au apărut "după", mai interesante sau mai sărace cu duhul, uneori de-a dreptul imbecile, părănd chiar să aibă menirea de a pregăti cohorte de tembeli, deci în absența acestora și în prezența severei și discreționarei Cenzuri -

DRUM CU FINAL AMÂNAT

totul era surdinizat, înăbușit, filtrat, ascuns sau falsificat fără prea multe probleme.

Și totuși, zvonistica vorbea adeseori despre lucruri grave, teribile, mii și mii de oameni umpleau pușcăriile și spitalele psihiatrice (întotdeauna la "comun", căci cele politice fuseseră decretate ca "desființate") fără ca presa să pomenească despre delicturile lor, fără ca onor-publicul românesc să fie în vreun fel informat. Dar nu circulau oare atâtea bancuri, anecdote, "poante" despre furturi mari și mici, despre hoții organizate, iar mai ales știri sigure nu confirmau oare situația că românii își completau cumva veniturile, fără prea mari probleme, de pe fericitele pământuri ceapiste servindu-se în voie președinți, brigadierii și

tehnicieni, dar și țărani și țigani obișnuiți să muncească pe ogoare doar noaptea? Și fără a mai lungi vorba, o armată de inspectori, șefuleți, controlori, șefi mari și chiar foarte mari, nu se întorceau din vizitele lor de lucru la orașe și sate beți și cu burdihanele pline, în timp ce Daciile negre sau limuzine mai procopsite mai că-și târau fundul pe pământ de încărcate ce erau cu produse vămuite și "cadouri"?

Cu toate astea, doar aparent paradoxal, o întregă mitologie ad-hoc se prăbușește parcă peste noapte. Cândva, timp de decenii, anormalitatea reușise să se impună ca

(urmare din pag. 11)

normalitate, doar din când în când starea ei eală fiind semnalată ca niște tresăriri în somn, nici spaime provocate de coșmaruri, urmate de orboroseli, de un fel de "transcrieri" ale devărilor, parcă codificate și totuși înțelese de unul de multă lume. Ca apoi, doar la câțiva ani distanță, contrar memoriei individuale și colective ce ar fi trebuit să funcționeze încă foarte bine, ca și unei imense cantități de informații, de calitate mai bună sau execrabilă, zvărsată peste o lume devenită aproape brusc rudentă și bănuitoare, o suprarealitate de coșmar devenise "realitate" din ce în ce mai fermă și mai îmbietoare, prinsă în contururi ferme de panglicile și fundițele lui "altădată era mai bine".

Îi spusese, nu mai știa în ce împrejurare, oate chiar atunci, în timp ce automobilul rula pe șoseaua Cluj-Oradea: "N-ar fi fascinant să scrie într-o bună zi cineva - un român, esigur -, că dacă autorul ar fi de altă etnie, se a spune că e o denigrare, dacă nu o blasfemie adresa românilor-, deci să scrie, ba chiar s-o publice, o **Istorie a hoției la români**? Dar la modul serios, științific, cu bibliografie și tot câmul, nu cu glumițe și bancuri despre furt."

"Da, îi răspunsese ea, fără să stea o clipă pe gânduri, cu acea spontaneitate care uneori îl reconcerta, amestec de «improvizație» și gânduri cumpănite, dar în acest caz ar fi mai bine ca lucrarea asta să fie inclusă într-una și să aia amplă, **Istoria supraviețuirii la români**. Ar fi mai corect, din toate punctele de vedere."

O privise cu un fel de invidie afectuoasă: "Ar mai fi fost de spus? El avea mai întotdeauna nevoie de spațiu ca să-și susțină vreo idee, crezându-se nu o dată, ca și cum ar trebui să întoarcă cu tractorul", cum îi spusese odată nevastă, pe când ea, cu o ușurință remarcabilă și o risipitoare dărnicie, puneă rapid lucrurile la punct.

Dar Clujul, din care tocmai ieșiseră... receau prin țara lor, străbăteau o porțiune, un segment, un ținut, și comentau, fără să sebosească, mai tot ce vedeau. Față de satele, așezările și orașele prin care tocmai trecuseră, arele oraș nu respira forță și stabilitate tadină, ci părea prăbușit într-o rână, agozând, dacă nu cumva o parte din el era deja odificată. La urma urmei, ca și în atâtea alte curi, apărea senzația, generalizată se putea spune, de spațiu devitalizat și vampirizat, ca și cum unui organism uriaș i s-ar fi supt sistematic sângele, forțe malefice paralizându-l, revindu-se hulpav din tot ceea ce înseamnă viață, încetinindu-i ritmurile și provocându-i ooli dintre cele mai ciudate și foarte dificil de agnosticat.

O oră și jumătate, aproape două, de popas Cluj: cât să mănânce câte-un sandwich cu unt, lii de salam de vară (celebrul, în epocă, lam de vară, singurul cât de cât onorabil, dar întotdeauna, excluzând salamul de Sibiu, și al elitelor comuniste, dar chiar și despre acesta unii cârteau că ar fi fost "stricat", cea ce seamnă că vechea rețetă, ce ar fi trebuit respectată cu sfințenie, fusese și ea schimbată,

mihai sin

la ordin de sus, firește, dacă nu cumva de către pleșcarii din firmă) și de cașcaval fără nume, după care băuseră câte-o cafea dintr-un termos pântecos. Urmase apoi o raită prin câteva magazine alimentare din jur. Își formaseră și ei, ca mulți alți români, un obicei, doar în aparență straniu, dar cu siguranță devenit aproape schizoid: cum ajungeau într-o localitate, cercetau "alimentarele", în speranța că vor găsi ceva ce în orașul lor nu exista, conserve chinezești cu carne de porc, conserve poloneze cu scrumbie afumată, salam sau brânzeturi, "napolitane" vienezese sau parizer local poate ceva mai comestibil, mai "omenos". Cu puțin noroc, la barurile unor restaurante sau în modeste cârciumi puteai găsi, pe lângă țigări sau băuturi "străineze", ciocolată chinezească, bulgărească sau rusească.

Dar, cel puțin în ceea ce-i privea, alerta asta schizoidă nu era declanșată doar de fireasca nevoie de supraviețuire. Tânjeau după un cât de mic semn de normalitate, o bucurie cât de mică după ce se alegeau cu o asemenea pradă, care echivala cu un mare succes, o "lovitură", o gură de oxigen pentru a rezista implacabilei monstruoșității al cărei uruit de șenile și roți de turelă, aveau să constate mai târziu, era auzit și văzut de incredibil de puțini oameni, când ei credeau că toată lumea vede și aude. Vorbeau uneori de acest uruit înfricoșător... Nu era vorba de vreun tanc imaginar, ci de un fel de mașinărie uriașă, a cărei prezență o percepeau pretutindeni, poate multiplicată, dar n-ar fi putut să-i descrie o formă, fie ea cât de vagă. Doar că o simțeau mișcându-se bezmetic, parcă fără nici o noimă și regulă, pentru a-și face cunoscută prezența aberantă și atotputernică, incomodând, agresând, strivind și înspăimântând oamenii, și așa speriați și vlăguși, ce păreau să se fi abandonat definitiv nu destinului, ci unor scârboase ipostaze ale Răului absolut, ce nu mai dădea socoteală nimănui și reușise să impună reguli care altădată ar fi părut sacrilegii. "A scoate capul"

într-o asemenea vreme însemna nu numai un fel de sinucidere, ci un neliniștit semn de neîncredere din partea celorlalți: de ce nu-și vedeau de treabă, de ce nu se potoleau și nu se resemnau și ei, de ce făceau pe nebunii, pe eroii, din moment ce nimeni nu mai credea în eroi și nu mai dădea doi bani pe ei? Căci "somnul cel de moarte" funcționa din plin, cu cazanele duduind încinse la maximum, gata să explodeze ca un teribil sforăit ieșit din excrescențele unui torace uriaș și bolnav.

Și totuși, cu puțină imaginație, o conservă sau o ciocolată deveneau purtătoare de misterioase mesaje, semne ale unei firave speranțe, iar bucuriei celui ce obținea prada, pe banii lui, e drept, i se putea adăuga o senzație sau chiar un sentiment mai profund - iată, nu sunt chiar singur, nu mi se poate întâmpla nimic rău din moment ce semnalele lumii ajung miraculos până la noi și chiar până la amărîtul de mine!

Nici Clujul, în pofida a mii de studenți, nu dădeau semne de vioiciune, de tinerețe încă neatinsă de apăsătoarea umbră a obsesiilor existențiale, iar veselia pe care, totuși, puteai să o mai sesizezi în jur, părea nu numai căzută și frivolă, ci de-a dreptul suspectă, importată din locuri unde era la ea acasă, firească, pe sol românesc sunând strident, fals, scandalos.

S-ar fi putut spune: iată un oraș în agonie, trage să moară, săracul, devitalizat și chiar răpus de atâtea și atâtea boli. Și totuși, această lungă agonie nu părea să confirme acea moarte anunțată de atâtea și atâtea gânditori cu metrul și de atâtea palavragii profesioniști. Căci cum ar fi putut să arate moartea unui oraș și, cu atât mai mult, moartea unei țări? Deci nu agonie, ci o boală necunoscută părea să macine țara, o boală mai rea ca lepra, ca râia, un fel de cancer, un fel de iradiere, un fel de... Ceva ce ar fi putut fi provocat de cea mai mare permisiune politică a istoriei, de o gigantică umilire a popoarelor, de retezarea sadică și cinică a identităților, ca și de un imens viol colectiv, în care într-un fel sau altul nimeni și nimic nu rămăsese neviolat. O boală cu atâtea cauze nu putea fi numită într-un singur fel și avea să poarte o sută de nume, iar vindecarea ei însemna un proces lent, timp de mai mulți ani.

Însă atunci, mergând spre granița de vest, fără grabă, o firavă speranță câștiga totuși teren, deși era însoțită de o teamă prudentă. Și cum se întâmplă, parcă pentru a asigura totuși un fragil echilibru, un biet suport pentru ziua de astăzi și, cel mult, pentru ziua de mâine, următorul popas îl făcuseră la Ciucea, învăluită blând-auster de soarele sfârșitului de noiembrie, lumina fiind vitală fără să încălzească, menținând încă bruma ce dădea acum o strălucire severă locului, în timp ce urcau spre Mausoleul unde odihnește fericitul și nefericitul Goga.

CAZUL „POPA MARIAN“ de ROMUL MUNTEANU

Relațiile intelectualilor din țara noastră cu confrății lor din diaspora s-au întemeiat întotdeauna pe criterii variate și uneori de-a dreptul contradictorii. În jocul acestor alianțe sau manifestări de respingere intervin factori extrem de diferiți ca: afinitățile electivă, apartenența de generație, specialitatea și câteodată interese de ordin practic.

Dacă după 1990 a început un proces de decrispare a raporturilor dintre cei din interior și exterior, manifestările de reticență și suspiciune nu s-au risipit nici acum la modul total.

Există profesori și alți specialiști în străinătate, unii chiar colegi din generația mea (Matei Călinescu, Sorin Alexandrescu, Virgil Nemoianu), ce beneficiază de o întâmpinare plină de simpatie și stimă, mai ales din partea tinerilor, atunci când vin în țară, așa cum se poate constitui o altă categorie a unora ce sunt primiți cu încredere de grupuri mici de prieteni, în vreme ce restul confrăților noștri îi tin la distanță și îi analizează cu o asprime greu de înțeles.

Când este vorba de scriitori și critici, relațiile algerice se manifestă cu și mai multă ușurință mai ales atunci când se crede că ceilalți fac parte din alte tabere politice.

Am rememorat aceste raporturi posibile cu intenția de a pune în discuție „cazul” lui Marian Popa Absolvent al Facultății de Litere din București, lector la Catedra de literatură universală și comparată, unde s-a bucurat de succes, Marian Popa este autorul mai multor cărți de sinteză și studii de critică sau lexicone literare, dintre care menționăm: **Homo fictus** (1968), **Călătoriile epocii romantice** (1972), **Comicologia** (1975). Mai putem adăuga unele volume de eseuri ca: **Modele și exemple** (1971), **Forma ca deformare** (1975). Experiența lui ca istoric literar s-a extins de la eseuri la un **Dicționar de literatură română contemporană** (1971), care, deși a stârnit numeroase polemici și discuții rectificatoare, de care autorul a ținut seama în cea de-a doua ediție, mai este consultat și în zilele noastre. Marian Popa s-a dovedit de la început un critic virulent și adeseori demolator. Rigoarea logică a argumentelor sale a făcut, de asemenea, din el un polemist temut. Registrul său de preocupări s-a extins sensibil prin cultivarea unei proze ironice, fanteziste și absurde în care autorul a excelat.

Marian Popa mi-a fost asistent iar lucrarea de doctorat a pregătit-o tot sub îndrumarea mea.

Ca editor i-am publicat câteva cărți de sinteză precum și **O istorie a literaturii române**, versiune

germană ce a avut o restrânsă circulație în țară.

Autorul acestor scrieri este un personaj incomod, singuratic și adeseori mefient sau distant în relațiile cu colegii din breaslă. Unele polemici, purtate în tinerețe cu oamenii de litere de la noi, l-au făcut antipatic, iar câteva din cronicile sale demolatoare l-au înstrăinat, după părerea mea, de unele personaje din viața noastră literară.

Eu însumi am avut cu el raporturi variabile și contradictorii, marcate de lungi pauze de comunicare după plecarea sa în exil. Absența îndelungată din țară a intervenit la câțiva ani după bursa de la Stuttgart, unde a început să se familiarizeze cu limba germană. Trimis ca lector la Köln, de Ministerul Învățământului, după exercitarea acestei funcții vreme de câțiva ani la universitatea respectivă, Marian Popa nu s-a mai întors în țară.

Mi-aduc aminte că într-o noapte de Revelion (nu mai știu anul), un redactor de la Editura Univers (Nicolaus Hochscheidt), mi-a telefonat de la Stuttgart că nu se mai întoarce în țară și că nici prietenul meu mai tânăr nu va mai veni acasă. Și cum toate telefoanele cu străinătatea erau înregistrate, după trecerea sărbătorilor de Anul nou, ofițerii de la Securitate au și venit să-mi ceară relații despre fostul meu asistent și fostul meu redactor, rămași în exil din motive diferite.

După multe diligențe ale lectorului român, soția și fetele sale au primit aprobarea să plece la Köln, unde se găsesse până astăzi.

Multă vreme, Marian Popa n-a mai întreținut relații epistolare cu nimeni din țară, iar când unii amici mai apropiați, veniți în vizită la Köln, au încercat să-i telefoneze, colegul nostru de odinioară nu răspundea la apel. Așa au trecut decenii de-a rândul, când amintirea lui Marian Popa s-a șters din memoria multor confrăți și cum devenise un personaj politic indezirabil până în 1990, de el mai vorbeau doar câțiva oameni apropiați.

Relansarea politică de după 1990, ca și unele probleme de familie l-au determinat să vină de câteva ori în țară. Uneori mă vizita, altele nu. Rămăsese mefient, vorbea puțin despre proiectul unei ample **Istorii literare din 1946 până în 1989**, ca și cum cineva i-ar fi putut răpi și proiectul.

Cu ocazia unei călătorii recente în țară, m-a vizitat și mi-a arătat primul volum din cele trei ale acestei opere masive, care cuprinde 3500 de pagini. Evident că este fructul muncii unui lup solitar care a făcut din acest tratat opera de căpătâi a vieții sale.

marian popa

Am înțeles că autorul acestei **Istorii literare** dorește s-o publice, și cum sănătatea lui este ușor șubrezită, mi s-a părut că dă semne discrete de grabă și nerăbdare.

Propunerea lui a fost preluată de Fundația Luceafărul (Marius Tupan), în revista căreia i-a apărut și unele fragmente din carte. Dar volumele acestea masive cufese la calculator pe un format mare, gen **Istoria literaturii...** de G. Călinescu costă sute de milioane, iar nici un editor particular nu poate investi un capital atât de mare.

S-a făcut apel prin Fundația Luceafărul la comisia aferentă de la Ministerul Culturii. Dar spre stupeora mea și a altora, acest proiect grandios a fost respins cu o uluitoare fermitate. Autorul micuț sumarul analitic al primului volum ca și câteva pagini. Ne găsim în fața unor analize exhaustive, dogmatismului românesc de proveniență sovietică. Fenomenele culturale respective sunt analizate riguros, pe etape și direcții, autorii în cauză nefiind menționați ca figuri exponențiale.

Aceasta este tot ce știu despre proiectul singular al lui Marian Popa, care cred că-ri fi trebuit să beneficieze de o altă întâmpinare decât cea manifestată de comisia mai înainte amintită.

Supun discuției publice invitația de a se oferi un editor generos, ca și sponsorii de rigoare spre a lăsa ca travaliul de decenii al unui om să se perimeze sau să fie acoperit de indiferență și uitare. Un prim răspuns pozitiv mi l-a dat pe cale telefonică domnul Ion Nicolae Anghel, directorul Editurii Amarcord din Timișoara. Sunt încredător în destinul acestei opere ce va putea căpăta o pondere cu totul deosebită în evoluția istoriei literare românești contemporane.

“ANTI-PĂLTINIȘ-ISMUL” LUI ADRIAN MARINO

de MARIN MINCU

Am mai spus, cred, că nu de mult am fost oripilat de o ieșire televizată a distinsului Adrian Marino anti-Călinescu. Ucenicul marelui critic se ridică împotriva celui care-l formase și-l fixase ca destin literar cu o atitudine demolatoare subintelectuală și pe un ton atât de agresiv încât nu mi-am putut reveni multă vreme din uimirea cauzată de comiterea acestui act incongruent cu postura plină de amenitate a parizianului clujean. Mi s-a părut ciudată această bruscă metamorfoză anti-călinesciană pentru că îmi amintesc că în anii studenției asistasem la un atac concertat împotriva lui Călinescu susținut de cei din gruparea Cercului literar de la Sibiu, cu care ocazie, „cavalierul” Adrian Marino îl apăsese focos pe mentorul și descoperitorul său.

Iată că, mai de curând, într-o „replică” dură, aplicată fără necesare nuanțări tânărului Cristian Bădiliță („Cuvântul”, nr. 6, iunie 2000), domnul Adrian Marino își declară virulent oprobiul față de C. Noica și față de „Școala de la Păltiniș”: „În mod straniu, adversarul nostru declarat (C.B. - n.m.) a mai «învățat» ceva la Paris. După noi, ceva foarte grav: să facă **elogiul miturilor**. În speță al «Școlii de la Păltiniș» care a devenit un mit ce s-ar fi impus «în conștiința spiritualității românești». Că are succes, într-o zonă derutată, contaminată publicistic și ambiguă, nu contestăm. Dar când vedem ce ravagii au făcut astfel de «mituri» (nu neapărat «păltiniste») în Europa, în România, peste tot, în ultima jumătate de secol, **Holocausturi și Gulaguri**, masacre antisemite și în România (treceam prea ușor și peste articolele trist-legionare ale lui C. Noica și ale lui M. Eliade), **nu putem decât să respingem, încă o dată cu toată energia, orice fel de mituri**. Oricât ar vrea să ni le inoculeze, cu un bogat aparat critic, Cristian Bădiliță. Cultura română și cea europeană, în general, au nevoie de o demistificare totală și radicală». De la început declar că nu sunt împotriva „demistificării” culturale, argumentate de mutațiile orizontului de receptare ce se schimbă periodic în diverse contexte istorice, dar mi se pare exagerat (în sens „proletcultist”) „să respingem, cu toată energia,

orice fel de mituri”. În această atitudine a sa de improvizat „inchizitor ideologic”, Adrian Marino nu se deosebește deloc de Sami Damian, care, în anii '70, se lupta pe prima pagină din revista „Luceafărul” tot împotriva „miturilor” care au făcut „ravagii” etc. Este la modă, în ultimii ani, să „revizuiim” valorile înarmați cu sloganul arhicunoscut al „demistificării” și „demitizării”. Așa a fost „dilematizat” Eminescu și tot așa G. Călinescu a fost diagnosticat drept „nașul mafiei protoconiste” la noi. Unde nu s-au găsit alte „argumente”, s-a recurs la culpabilizarea cu sindromul inventat de „antisemitism” a unor autori clasici sau moderni pe cale să devină **modele catalitice**. Domnul Adrian Marino este extrem de alarmat de cele câteva „articole trist-legionare ale lui C. Noica și ale lui M. Eliade”, încât este în stare să le substituie **operei modelizante** a acestora. În nici un caz opera lui Adrian Marino nu o poate substitui pe aceea a lui C. Noica pentru că acesta să fie dezavuat („demistificat”) în totalitate și să fie „respins” țâfnos doar din spaima că „Școala de la Păltiniș” a devenit „un mit”. Ar trebui să așteptăm ca și „Școala de la Cluj”, creată de A. Marino, să se mitizeze. Mit înseamnă valoare și nu există nici o cultură europeană fără miturile ei ascendente sau descendente. Este cu totul regretabil faptul că domnul Marino spune acum că „regretă sincer” că a scris *L'Herménétique de Mircea Eliade* (Paris, Gallimard, 1981), când tocmai prin această contribuție eliadistă s-a făcut cunoscut în Franța și a început să fie citat în referințele critice externe. Fără publicarea eseului despre M. Eliade la Editura Gallimard, monografului lui Macedonski ar fi rămas probabil definitiv marginalizat iar atacul său împotriva mitologului, reiterat în revista „Cuvântul”, sună cel puțin ca o **impietate flagrantă**.

Nu cred că un cercetător de talia lui Adrian Marino, ce nu neglijează în general argumentele, a adoptat o atitudine justă în această polemică joasă. Este necavaleresc și **nepedagogic** să-l ataci atât de violent pe un tânăr cercetător ce se formează chiar la Paris. (Ne aducem aminte că în vremuri nu toc-

adrian marino

mai ușoare l-am întâlnit pe domnul Adrian Marino custodindu-și orgolios revista „Cahiers roumains d'études littéraires” într-o casetă specială din „Seroul oval” al Bibliotecii Naționale de la Paris. Indiferent dacă tânărul acesta nu a reușit încă să **personalizeze** demersul, nu avem voie să-i dezvoltăm eforturile intelectuale, atacându-i studiile un ton intolerant și aproape huliganic. Apoi îndemnul samidamianist către „respingerea oricăruia fel de mit” este la fel de periculos ca și „mitizarea” articulară. Cu ce am mai rămâne atunci? Cu „fișele dicționar” ale lui A. Marino? Acestea doar rezur unele teme și idei dar **nu sunt cultura fondatoare**. Adevărata cultură o **întemeiază miturile** pe care nimeni nu le „respinge”, ci le contextualizează printr-o nouă receptare. Dacă n-ar exista mituri antichității, modernității și postmodernității n-putea apărea nici „biografiile” și „dicționarele docte ale domnului Marino. Dacă n-ar fi fost opere despre mituri a lui M. Eliade, domnul Marino, fi putut scrie o carte despre „hermeneutica” acestora. Poate că recitându-și propriu-i op, înversunatul pomist va „regreta” „respingerea” nenuanțată a lui M. Eliade și a **Școlii de la Păltiniș**, inaugurate filosoful C. Noica!

Domnule director Laurentiu Ulici,

Revista "Lucaefărul" / 12 iulie 2000 găzduiește un nou articol plin de insulte și calomnii la adresa mea, de data asta într-o întreagă pagină de "reacții" semnată de Florin Muscalu, sub titlul "Sturm und Drang la Cantonul CFR (părăsit)" - deși eu, unul, n-am colaborat de ani de zile la revista ce o conduceți (și, deci, nici F.M. nu avea la ce "reacții" să răspundă în revista "Lucaefărul").

N-am de gând să mă antrenez într-o "polemică" de doi bani. Din păcate, de data asta "s-a sărit calul", revista "Lucaefărul" confirmând că și-a făcut o datorire de onoare în a mă ataca repetat, violent, cu semnătură sau fără semnătură, întotdeauna fără argumente credibile, în termeni care frizează penalul. V-am mai atras atenția, cu prietenie, că mă obligați să mă adresez unei instanțe judecătorești să pună ea lucrurile la punct, deoarece eu sunt depășit de situație.

Să ne lămurim, totuși, pe scurt, în câteva puncte, să nu lăsăm cititorii revistei Dvs. "într-o vinovată eroare morală" (încercând să-mi păstrez calmul):

1. Florin Muscalu (care în anul Revoluției răspundea de viața de partid la ziarul județean al PCR din Vrancea, nu era "redactor de rubrică al domeniului cultural", cum minte cu nonșalanță azi) a fost un acuzator zelos, nu un "apărător", cum se laudă acum, care m-a "înfiertat" nedemn la "procesul public" (așa s-au numit și "execuțiile" publice la adresa lui Octavian Paler sau Ion Anghel Mănăstire din 1989, de care am cunoștință, s-a repetat același scenariu, cu "specificul" de rigoare) pus la cale de Securitate și Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Vrancea, plus Cenaclul Uniunii Scriitorilor Vrancea (condus de Florin Muscalu), pe 5 decembrie 1989, la Focșani (deoarece semnasem Apelul împotriva realegerii lui N. Ceaușescu ca secretar general la Congresul al XIV-lea al PCR; am dat de gol în revista "Contemporanul" jurnalul

Domnule Redactor-șef,

am neplăcuta obligație de a vă supune atenției cazul unui scriitor dintr- *O lume paralelă*, cu *Inimă de raze*, aflat *La fashion*, într-o *Singurătate colectivă*, el fiind una dintre *Ruinele Poemului*, client al unor *Post-ospicii*, îndrăgostit de *Femeia ascunsă* pentru *Când memoria va reveni*, dar, până atunci, cu mintea ocupată de *Poeme aristocrate*, neînfricatul martor din Piața Universității, ce se dovedește a fi un hoț al *Poemului animal*. „AUTORUL“ de mai sus, nu este altul decât... LIVIU IOAN STOICIU.

Pe scurt: LIVIU IOAN STOICIU a furat, pur și simplu, titlul unui fantom de al meu, cuprins în cartea mea *Amintirile Sufletului*, Editura Corrida, 1999, fantom intitulat *POEMUL ANIMAL*... Această sintagmă ce-mi aparține, am regăsit-o ca titlu pe cartea de versuri, editată de Editura Că-lăuza, cu bunul de tipar 16.02.2000: *Poemul animal*, semnată de Liviu Ioan Stoiciu. În această carte, începând de la pagina 103, vom găsi aceeași metaforă a poemului-animal, neschimbată, drept titlu de secțiune/capitol, sintagmă preluată, de altfel, și în cuprinsul cărții semnată de Liviu Ioan Stoiciu.

Primul vers din fantomul *Poemul-animal*, aflat pe pagina 61, a cărții mele *Amintirile Sufletului*: „Poemul: animal care m-asteaptă“ îl vom găsi reluat ca ideea poetică în tot ciclul *Poemul animal* al cărții lui Liviu Ioan Stoiciu, cel care și-a construit, astfel, cartea pe ceea ce îmi aparține, de

acelei zile, în amănunt, și "procesul verbal" încheiat oficial cu acea ocazie). În loc să-și ceară scuze pentru delatiunea făcută (nu numai în 5 decembrie 1989), Florin Muscalu mă calomniază azi, iată.

2. Las la o parte sumedenia de insulte gratuite legate de viața mea particulară... netitrată și de "opera" mea... premiată, m-am învățat cu toate felurile de jigniri, explozii de umori incontrolabile și de dovezi flagrante de rea-credință. Ca fapt divers, e bine, totuși, să se rețină că am plecat prin propria voință, prin demisie, din fruntea revistei săptămânale (pe atunci) "Contrapunct", în 1991, nu am fost "dat afară pentru flagranta lipsă de cunoștințe profesionale în ziaristică", cum spune F.M.; oricum, eu eram redactor-șef, nu tehnoredactor, să se pună problema "tehnică" în discuție cu atâta stupiditate). Totodată, teribil de amuzat, îl asigur pe Florin Muscalu (bolnav sau sănătos în "lupta sa pentru întâietate pe plan local") că poate sta liniștit: nici o clipă nu m-am gândit să mă întorc la Focșani de când mi-am stabilit domiciliul la București (din toamna anului 1990), "triumfal", cum se teme domnia sa, sau altfel, și nu mă interesează nici un fel de "manevre" în acest sens.

3. Nu pot, însă, să trec nicidecum cu vederea calomniile (care se constituie într-un cap de acuzare, într-un proces real, ce-l voi deschide imediat după ce Justiția se va întoarce din vacanță, inclusiv împotriva revistei ce a găzduit aceste calomnii) de-a dreptul iresponsabile, de genul celor legate de perioada când, pentru 75 de zile, am stat

florin muscalu

fapt: metafora și ideea poetică. Cine nu are idei, nu are cărți, după cum se spune. Sau are cărți din „împrumuturi“, numai că autorii onești menționează sursa. Ceea ce Liviu Ioan Stoiciu nu face și nu este.

Eu sunt autorul/inventatorul primei forme fixe a poeziei din Limba Română, formă fixă de poezie denumită *fantom*, din care este alcătuită cartea mea *Amintirile Sufletului*, carte pe care i-am dăruit-o în vara lui 1999, la sediul revistei „Viața Românească“.

El este un poet care inventează... greieri. Citez din... poemul lui, *Ochi*: „(...) iarna voi asculta greierii de după sobă. Dacă nu vor fi greieri, îi/ voi inventa (...)“. El care scrie „cu moartea în gât“, el cu o „Echipă de poeți“, nu-i pasă că fură de la oricine sau de „oriunde, imediat ce proiectul de construcție de carte se ivește“, fiindcă... pe el trâmbea, vorba lui, îl cheamă la masa de scris, la întâlnire, la Turnul Babel. Astfel că, din punct de vedere gramatical, își arată dinții; am comentat astfel poemul *Dinții* (*Proiect de construcție de carte*), cuprins în cartea-i cu pricina.

Acest... poet, Liviu Ioan Stoiciu, care ține cu dinții de ceea ce fură.

Spun asta pentru că i-am dat un telefon acasă, după un timp de gândire, și după mai multe discuții

în fruntea județului Vrancea, pus cu forța de "revoluționari" (m-am retras tot prin propria voință din această înaltă funcție, inclusiv din Parlamentul Provizoriu; să nu uit să subliniez, așa cum n-am fost membru PCR, așa n-am fost nici membru FSN, cum tendențios afirmă F.M.). Fiindcă mi se aduc tot felul de acuzații incredibile (de care eu aud pentru prima oară, vă dau cuvântul de onoare), Florin Muscalu va trebui să prezinte dovezi în fața Justiției. În orice caz, declar public pentru cititorii revistei Dvs. că habar nu am ce anume i s-a întâmplat enigmaticului fiu al lui Florin Muscalu, militar în zilele Revoluției (care ar fi refuzat ordinul de a trage în mulțime - unde? I-a cerut cineva să tragă în mulțime la Focșani? Absurdul e total.) și nici cine a trimis "niște oameni" care să-i ocupe lui Florin Muscalu apartamentul (Doamne ferește! Judecați singuri: în 15 ianuarie 1990, în plină reconciliere a mea pe plan local cu "tovarășii neculpabilizați", tolerant până la prostie, eu personal l-am instalat în fruntea noii publicații intitulate "Revista "V", la Focșani, și pe Florin Muscalu). Dar cel mai grav, Florin Muscalu, ca orice "torționar" care se respectă, după zece ani de la Revoluție declară senin că eu sunt "Trimisul Securității pe pământ" (tocmai eu, care nici în Uniunea Scriitorilor n-am putut să intru până în 1990, deși aveam patru cărți publicate, din care una, *La fanion*, premiată din 1980 de Uniunea Scriitorilor, "din cauza dosarului de la Securitate") - îmi e sincer milă de domnia sa, ce se va face la proces cu asemenea calomnii grosolane, calomnii la care, de neînțeles, a subscris și revista "Lucaefărul", publicându-le fără să mă întrebe care e, măcar, "partea mea de adevăr".

Regret că s-a ajuns până aici. Trist,

Liviu Ioan Stoiciu

ioan liviu stoiciu

pe care le-am avut cu alți scriitori, după ce am aflat cu stupeoare de furtul literar comis de Liviu Ioan Stoiciu. Deși, de pildă, am fost avertizat de directorul M.L.R. Alexandru Condeescu, precum și de alți scriitori, cum că Liviu Ioan Stoiciu nu-și va cere scuze public, nu-și va publica opinia față de o astfel de faptă, în nici o revistă literară, cum ar fi „România literară“, „Lucaefărul“ sau „Unu“, reviste care i-au semnalat apariția cărții sale, și care face obiectul întâmpinării de față. Eu i-am solicitat această *minima moralia*, adăugând că, fiind oameni, fiind muritori, putem greși, memoria ne poate pune în astfel de situații neplăcute etc. El, nu! și nu... Ba chiar mi-a spus: „Măi, băiete, mă plictisești! Tu ai fixații...“ La o astfel de replică, i-am spus că o să-l acționez în judecată, cerându-i o sumă astronomică. Știindu-l un om care a suferit...

Marcel Ion Fandarac

george l. nimigeanu

Lehamite

Iarna în juru-mi flămândă se gudură
pe limbă cuvântul a durere miroase
și umblu cu toată lehamitea lumii
parcă de la naștere cuibărită în oase

Că am ajuns un depozit de lucruri uzate
alandala ticsite și pline de praf
zadarnică-i truda mea de-a le șterge
bui măcît zilnic de netrebnicul jaf

tot mai sărac sunt mai sărac și mai fără
față de cel care am fost mai 'nainte
întâmplare cu întâmplare mă arată cu
degetul
eroarea numită aducere-aminte

Frig e și vântul îmi sparge ferestrele
cine-ar putea - și cu ce - să mă bucure
păianjenii gândului din umbre-și țes
pânzele
tristețea la streșini îmi spânzură ciucure

Iar gura mi-e arsă de setea cuvântului
care-n cătușele tăcerii se zbate

* * *

unde ești tu cel ce nu ești și ce poți
adăuga destrămării mele?
de ce tot întorci clepsidra
n-ai văzut că e goală?

arunc o piatră în cer
de acolo cad firimituri de pâine
semn că nu m-ai uitat

clipa e nesigură
ca zborul învățat în captivitate

sunt pedepsit să scriu,
cu care cuvânt îmi vei dezlega mâinile,
Doamne?

* * *

de ce m-am născut, Doamne, desperecheat
simt și acum pe piele răsuflarea celuiilalt
mai fină decât mătasea. Un fluture
cu o singură aripă încercând
să ajungă de unde a plecat
e sufletul lui. Doamne,

singurătatea mea numără ciulinii pustiului
în depozitul meu de obiecte uzate

Ora exactă

În toate ale lumii bate-un Ceas
Ne dor câte n-au nume și n-au glas
durerea ne-nlumină pân' la os
în os viața ne scrie numele pe dos

Silabisindu-l ne apucă seara
bezna-și ascute-n carnea noastră gheara
încât din vis ne tragem înapoi
lehamitea ne lasă triști și goi

În fii Isus iar e bătut în cuie
fiii-n străini se duc speranța suie
Golgota noastră zilnică și moare
că-n cerul nopții zilei n-avem soare

Dorm potențării printre legi sau lângă
ori greu mascându-și foamea lor nătângă
sfidându-ne își plănuiesc arginții
și-adulmecându-și prada ne vând sfinții

iar noi numai cu truda drept răsplată

* * *

părul meu ocrotește flacăra lumânării
când plouă. chiar dacă ploaia
ține loc de acoperiș și ora întârzie
pe furiș în ceasul de rouă. Cobor în
fântână
cu ochii închiși - ce mister

dinspre nicicând mereu spre niciodată
cu viața în părere spânzurată
ni-mic-ni-cim pe-o linie ferată

Salturi la trapez

Stând sub cupola zilei tremuri frânt
neliniștit de spaime ars de sete
dincolo-i zaiafet ispite stele
și toate par altfel și pe-ndelete

Și... salt mortal - Și-n zborul peste umbră
lumina ta își schimbă semnul rostul
dar dincolo ajuns - amară clipă! -
iluzia-și cârpește adăpostul

Privești în urmă ca și cum în tine
în cel ce-ai fost ai face cale-ntoarsă
iarăși te bate gândul iar te arde
în mreje te desfată altă farsă

alt salt alt zbor altă lumină frântă
și câte-s iarăși nu-s cum se cuvine
dar nu pricepi nici nu vrei să pricepi
că zborul tău e-n lumile din tine

din care - câte-s - dinlăuntru cată
în cele de afară să te-arate
pe când deasupra golului tău cosmic
trapezul are zboruri numărate...

Salt după salt - pân la un ultim zbor
care-și va stinge umbra în decor

* * *

atârni de un fir nevăzut

mulțimea care mă privește de jos
s-a transformat într-o uriașă oglindă

dacă aș cădea
aș fărâmița-o

costel stancu

de ce ai îngăduit asta?

Dacă te răstigneam pe tine doar într-un
cui,
dacă Iuda te-ar fi vândut pe cincisprezece
arginți

iar cu restul să-ți răscumpere învierea
n-ar fi fost suferința ta dulce ca mierea?
nu s-ar fi auzit cuvântul tău în zadar
din înalt? Fă-mă, Doamne, să înțeleg
dacă-s unul singur de ce mă pedepsești
mereu pentru greșelile celuiilalt?

* * *

părul meu ocrotește flacăra lumânării
când plouă. chiar dacă ploaia
ține loc de acoperiș și ora întârzie
pe furiș în ceasul de rouă. Cobor în
fântână
cu ochii închiși - ce mister

să fiu mort pe pământ și sufletul
să mă reîntregească în cer
același, dar mereu altul. Cel ce este
împreună cu cel ce nu este
țin pe umerii lor înaltul
ușor ca piatra, greu ca norul
ce e aici e și pe lumea cealaltă
ca și cum peștii ar înota
într-o apă demult înghețată.

* * *

atârni de un fir nevăzut

mulțimea care mă privește de jos
s-a transformat într-o uriașă oglindă

dacă aș cădea
aș fărâmița-o

reședintele Iliescu pare a fi mereu în campanie electorală - spectacole, festivaluri, congrese -, iar "vechii poeți de curte" (Vadim Tudor și Adrian Păunescu) se află în jurul lui. Ceaușescu este recunoscut ca "un mare om de stat pentru ce a construit, chiar dacă..." Explicația? Frica de adevăr! Neputința de a suporta insuportabilul revelațiilor și al complicităților! Omul autentic este pe cale de dispariție. Toate aceste considerații ar fi acceptabile la nivel mediu, este mai grav când constăți că "radia" a contagiât elita intelectuală. Sunt și excepții: scriitori, ziariști, artiști. Reviste și ziare: "22", "România liberă", "România literară", "Dilema". Edituri: Humanitas, Cartea Românească... Jocuri ce mai ard pe culmile disperării...

De ce trebuie să înțeleg ceva de neînțeles?! Explicațiile se ascund în trecutul îndepărtat. Pentru simplul fapt că m-am născut în acel spațiu damnat și uneori... binecuvântat? După ce va apărea volumul de publicistică, **Aici și Acum**, cred că interesul meu va trebui... nu să ia sfârșit, dar să se limineze. Sunt și alte domenii care merită să fie cercetate, cunoscute și înțelese. De altfel, trăiesc în "alt spațiu și în alt timp" în care m-am refugiat de aproape 10 ani...

12 septembrie 1995

Întors la Paris, sunt confruntat cu două probleme neplăcute:

1. Am uitat să-mi prelungească Cartea de refugiat politic. O lege recentă abrogă dreptul la refugiu celor care au pierdut această calitate ce îmi asigură dreptul de a lucra la „Esprit”. Am făcut intervenții pentru a-mi prelungi statutul de refugiat politic. În caz negativ, existența legală și pecuniară vor fi puse sub semnul întrebării. Senzația că-mi fuge pământul de sub picioare! Va trebui să iau totul de la început, um s-a întâmplat în 1987, când am sosit la Paris.

2. În curând, o să mă mut din Rue de la Folie Méricourt în Rue des Prairies. Avantajul de a ieși din "cavernă" și a avea o fereastră de unde pot vedea cerul și soarele.

Toate aceste "mizerii" mă vor împiedica să scriu anul romanul **Provocatorul**, pe care l-am început din cauza vacanței petrecute la Carquieranne și în România.

Oare voi mai avea puterea să intru în atmosfera

bujor nedelcovici

ÎNȚELEPCIUNE ȘI SENINĂTATE

din carte și în "rolurile" personajelor?

13 septembrie 1995

Revin la cele scrise cu o lună în urmă - 12 august 1995.

Dacă am face abstracție de civilizația europeană începând cu cea greco-latină, urmată de creștinism, iudaism sau islamism și ajungând la marii mistici sau la filosofia germană, engleză și franceză, spre ce filosofie sau religie am putea să ne îndreptăm pentru a învăța nu numai **cum să murim**, dar **cum să trăim cu bucuria de a fi: înțelepciune și seninătate**. Nu obligația, dar conștiința imperioasă de a fi fericiți și de a depăși „culpabilitatea păcatului original”; suferința ca singură formă a existenței; retribuția terestră (o faptă bună produce un bun efect și o faptă rea produce un efect rău) și justiția celestă etc.

Confucianismul are trei noțiuni fundamentale: depășirea prin practica Virtuții; armonia între Cer și Om și regretul de a nu realiza Virtutea. Această filosofie nu ia în considerație decât viața prezentă și nu se preocupă de viața de dincolo de moarte. Omul are o responsabilitate morală și socială.

Taoismul (Lao Tze) se bazează pe refugiu și libertatea în numele cărora "trebuie să te conformezi cursului natural al lucrurilor". Este necesar să urmezi Natura și să te identifice cu Calea lui Tao. Viața și moartea sunt două faze ale aceluiași fenomen natural. Nu trebuie să ne atașăm prea mult vieții pentru a ne cunoaște mai bine și a ne conserva: **non-acțiune, non-dorință**. Existența umană seamănă cu o călătorie în Univers. Taoismul nu propune un angajament în real și în viața socială.

Budismul. "Viața umană este o mare de suferință." Existența cunoaște opt forme ale suferinței: nașterea, bătrânețea, boala, moartea, asocierea cu persoane dezagreabile sau dependența de condiții neplăcute, separarea de ființele pe care le-am iubit sau de pierderea condițiilor plăcute, eșecul de a obține ce am dorit și atașamentul (materie, senzație, percepție, formație mentală, conștiință). Pentru a elimina complet suferința (**dukkha**) trebuie să eliminăm dorința. **Karma** este o teorie a cauzelor și efectelor (întâlnită și în creștinism): o faptă bună produce un bun efect și invers. Accentul se pune pe absența dorinței (fără atașament și pasiuni), cunoașterea de sine, "trezirea" propriei conștiințe (iluminarea), viața în acord cu sine, capacitatea de a depăși ignoranța. Toate aceste virtuți permit să transcendem viața și moartea.

Dar să revenim la întrebarea inițială: cum putem dobândi bucuria de a fi, fericirea, seninătatea și înțelepciunea? Dacă adopti o filosofie sau o religie (occidentală ori orientală) insatisfacția și absența unor răspunsuri la anumite întrebări apar imediat. Cum să accepți lipsa de dorință (**non-désir; non-agir**) din taoism sau budism? Cum să te obișnuiești cu ideea unui păcat original de care ne-a eliberat Iisus prin moartea lui, dar care rămâne conceptul de bază în creștinism, începând cu Sfântul Augustin? Întrebările poate nu au răspuns, sunt o **aporie**. Și totuși, **noi vrem să fim fericiți!** Și de ce nu? Poate adoptând o religie sau o filosofie în care să crezi fără limită. Deci: **credința!** Sau respingând orice dogmă, filosofie sau religie și acceptând agnosticismul, ateismul sau laicitatea?

migrația cuvintelor

ROMÂNIA MEDICALĂ

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Descoperirile științifice din domeniul medicinei tind din ce în ce mai mult să fie aduse la cunoștința lumii întregi, căreia îi sunt adresate, în limba engleză. Este un fapt cunoscut și semnalat și de noi, prin intermediul acestei rubrici, de multe ori și cu mult timp în urmă. Totuși există lucrări și reviste științifice de profil care încearcă să păstreze nealterată limba românească. Un bun exemplu în acest sens este lucrarea **Dicționar de semiologie medicală** elaborată de un colectiv sub conducerea profesorului doctor Dan Georgescu și publicată la Editura Națională anul trecut. În condițiile semnalate mai sus, dificultatea omului de știință este foarte mare. Autorii sunt atât de impregnați de literatură anglo-saxonă încât deseori nu mai știu să discearnă engleza de română, lăsând în articolele lor să se manifeste nestingherit numeroase anglicisme și contrasensuri. Pericolul este fără îndoială o înțelegere eronată, adică o totală neînțelegere a informațiilor transmise. Cu titlu de exemplu, vom cita câteva. Se întâlnește în unele articole termenul **invaziv**, folosit în legătură cu o tumoră malignă care invadează un organism (cancer invaziv); se folosește frecvent însă sintagma **tehnică invazivă** referitoare la o fracție (rană) a mucoasei peretelui

interior cutanat; aceasta este însă, după cum spun specialiștii, o caracteristică, particularitate vulnerabilă a organului respectiv. Se poate vorbi de o tehnică invazivă numai dacă ea determină o diseminare, de exemplu, microbiană. La fel, termenul **alternativă** este deseori greșit folosit: în română el desemnează o situație de alegere și nu soluția de înlocuire cum este semnificația cuvântului în engleză. Sunt foarte frecvente în limbajul medical românesc abrevierile, copiate ca atare din engleză, care devin, în aceste condiții, total neinteligibile. Este vorba de DNA, folosit chiar și în manualele școlare, pentru ADN (acid desoxiribonucleic), HIV pentru VIDU (virusul imunodeficienței umane, care se folosește deseori în expresia parțial tautologică virusul HIV) sau altele mai puțin cunoscute, cum ar fi MLC pentru CLM (cultură mixtă limfocitară), CGL pentru LMC (leucemie mieloidă cronică), CSF pentru LCR (lichid cefalorahidian) și chiar ENT pentru binecunoscutul ORL (otorinolaringologie). Din această listă, care, fără îndoială, nu este exhaustivă, se poate deduce cu ușurință și faptul că abrevierile, fie ele românești sau străine, sunt un pericol real pentru înțelegerea corectă și duc deseori la confuzii periculoase (IVS

înseamnă "întrerupere voluntară a sarcinii" sau "insuficiență ventriculară stângă"?). Recomandarea de a se folosi expresiile complete în locul abrevierilor este superfluă în condițiile în care numeroase abrevieri au devenit nume comune, uitându-se sintagma de la care au pornit, cum este **laser**, **dopa**, **sida**. Și aceasta din urmă nu reproduce o sintagmă românească, sida însemnând "sindromul imunodeficienței dobândite", deci abrevierea ar fi trebuit să fie SIDD. Supremația englezei în peisajul științific internațional conduce la situații dificile pentru un românofon purist: cuvântul românesc **ingambament**, cuvânt cu evidente origini franceze a fost înlocuit cu altul, de data aceasta englez, **crossing-over**, **asociere**, **unitate de gene** nu se mai denumește altfel decât **linkage** etc. Tot mai mulți termeni de specialitate pot fi înțeleși doar cu dicționarul englez-român în mână. Și așa ne dăm seama de traducerea greșită a unora dintre aceștia (englezescul **classified** nu înseamnă "clasificat", ci "clasat", **predictive factor** nu înseamnă "factor predictiv", ci "factor referitor la previziune", în sfârșit, că **scanning** nu se traduce prin **scanografie**, ci prin **ecografie**).

Într-un text scris în română trebuie să știm să folosim termeni românești. Revistele românești de audiență internațională au toate un mic rezumat în engleză unde îndrăgostiții de această limbă pot da frâu liber vervei lor anglofone.

Cu o evoluție contorsionată (împiedicat sau amânat *sine die* să debuteze), Cassian Maria Spiridon crede despre sine că ar fi "un întârziat", reușind săășnească, totuși, în lumină, datorită Revoluției din decembrie 1989, care l-a propulsat atât pe el (cât și pe alți colegi de generație - cea optzecistă, de care nu se dezice, "deși nu i-a aparținut cu adevărat") "în ultima clipă" - pentru a umple "vidul de putere" creat prin eliminarea celor care fuseseră înregimentați în tagma servilă a susținătorilor regimului dictatorial... Preluând conducerea revistei "Convorbiri literare", Cassian Maria Spiridon își propune chiar de la început să continue programul maioreșcian (detaliat în **O cercetare critică...**), militând pentru reformarea spiritului critic junimist, apreciind că "singura politică ar fi literatura și promovarea unei critici temeinice și la obiect asupra operelor"... Analizând cu precădere articolul **Poeți și critici** este de părere că Maioreșcu avusese dreptate să conteste dreptul creatorilor de a face critică, fiindcă "poeții înșiși sunt cei mai răi critici asupra poeziei altora", dar - în condițiile speciale create după 1989, socotește oportună intervenția poezilor (mai ales când e vorba de critica de întâmpinare), aceasta pentru faptul că cei mai mulți dintre criticii cu autoritate au dezertat, îmbrățișând profesii mai lucrative, precum publicistica curentă sau preocupări mai eficiente în condițiile unei tranziții prelungite...

Astfel se explică și faptul că însuși Cassian Maria Spiridon (ca și foarte mulți dintre colegii săi poeți) au optat pentru coexistența propriei creații cu critica (îndeosebi cea de întâmpinare, care, implicit, poate deveni și una de direcție, pledând pentru "transformarea prin educație a individualității românului într-o individualitate creatoare de instituții asemănătoare cu cele apusene" (p. 53). În acest sens, el denunță dezerțiunea și oportunismul unor critici ai vechiului regim (precum Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Vitner, Paul Georgescu, N. Tertulian ș.a., neuitându-l și neiertându-l nici chiar pe G. Călinescu (de a cărui critică fusese fascinat în adolescență), care - alături de alți corifei ai literaturii, precum Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu ș.a., s-a constituit "într-un antimodel la scară națională, oferind nenumărate dovezi de servilism și adulație față de puterea comunistă" (p. 258-260). Nutrește totodată admirație față de Eugen Lovinescu, "criticul exemplar al literaturii române" (după definiția lui Al. George), pentru că a dovedit o înaltă cunoștință profesională, ferindu-se de compromisuri... Tot astfel, elogiază exemplul oferit de către Tudor Vianu, "profesorul de estetică al culturii române". Dintr-o asemenea perspectivă, Cassian Maria Spiridon își începe prestația critică prin scoaterea din ascundere a operelor lui Petre Țuțea (pe care avusese privilegiul de a-l cunoaște și personal în timpul anilor de studenție la București) și de a cărui concepție mistică va fi atras, considerând ca și acesta că "sediul certitudinii se află în mistică". Nu-i vor rămâne străine nici operele scriitorilor din "noua generație - momentul 1933", respectiv: Mircea Eliade, Cioran, Noica, Mircea Vulcănescu ("un filosof neîmplinit"), Nichifor Crainic, în ale cărui **Puncte cardinale în haos**, își află pârghiile de sprijin - "familia, națiunea, religia, proprietatea... toate având ca teme tradiția" - cu toții porniți "pe calea reabilitării spirituale" apreciind că adevărata creație nu poate viețui "în absența meditației și metafizicii, și, implicit, a filosofiei...

În domeniul creației denunță impostura unor A. Toma sau "lipsa totală de conștiință" a unui Petru Dumitriu, dar și a unor autori de imnuri închinute puterii, precum Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Nina Cassian și mulți alții, până la

CASSIAN MARIA SPIRIDON - CRITIC ȘI POET

de SIMION BĂRBULESCU

Adrian Păunescu... Nu-l iartă nici chiar pe Nichita Stănescu, "atins de un oportunism cronic", simpatiile sale fiind orientate spre optzeciști, generația nevoită să trăiască în samisdat, generație "prinsă între comunism și capitalism" (p. 98) a cărei misiune a fost prin excelență antitotalitară...

În calitate de editor, pledează pentru o ediție Cherasim Luca, iar în calitate de critic elogiază prestația lui Paul Celan sau B. Fundoianu. Dintre contemporani, are afinități cu Dan Laurențiu - un orfic și, în egală măsură, față de unii dintre colegii de universitate, cum și față de scriitorii din exil, apreciind că doar cultura "e singura care rămâne și dă un semn în veac de noi și trecerea noastră ca oameni și ca națiune creatoare" (p. 73).

Multe dintre intervențiile sale critic-eseistice sunt inspirate de raporturile poeziei cu Dumnezeu, cu magia, muzica, mitologia, filosofia - respectiv cu pictura ca *mimesis*... Din toate desprindem credința poetului și criticului Cassian Maria Spiridon că prin poezie se urmărește a se da chip și nume inefabilului...

În concluzie, **Atitudinile literare**, (apărute la Editura „Cartea Românească”, București 1999) oferă o binevenită istorie a vieții noastre literare în anii care s-au scurs de la Revoluția din 1989 și până către sfârșitul de mileniu, istorie colorată subiectiv de personalitatea poetică a lui Cassian Maria Spiridon...

2.

O dată cu **Atitudinile literare**, am primit și ultima carte de versuri, cu titlul: **Clipa zboară c-un zâmbet ironic** (Editura Dionysos, fără indicarea anului - sugerându-ni-se o posibilă apariție tot în 1999). Volumul este structurat pe trei secțiuni: **Așteptând să crească iarba**, (cu un motto din postuma eminesciană: **În zadar în colbul școlii**), **Clasa de metafizică** (cu un motto din **Metafizica** lui Nae Ionescu) și **Mister și transcendență** (cu un motto din **Duhovnicescă**, de Tudor Arghezi). Față de volumele anterioare (despre care ne-am pronunțat la timpul potrivit în revistele „Citadela” și „Luceafărul”), cel de față este - după opinia mea - un volum ce marchează trecerea spre o altă etapă lirică, așa cum sugerează - de fapt - și titlul primei secțiuni... Poetul mărturisește că - de data asta - ar urmări "o frumusețe inutilă", ultimul poem al acestei secțiuni reflectând, așa cum am spus mai sus - o nouă etapă existențială expresiv-lirică: "aștept să crească iarba peste inimi/ aștept ziua când soarele va răsări ultima oară/ (pentru lumina ochilor)/ răbdător și distant/ uitat în nemargini"...

În cea de-a doua secțiune, se resimte o altă influență - cea a filosofiei naționale - "mod subiectiv de valorificare a vieții și a lumii": "există/ o risipă/ a eternității/ - clamează poetul/- când rezemați în coatele uitării/ glumim/ cu ochii plini de lacrimi nepăsători la clipa care trece/ și unul câte unul ne răpește" (**Podul**). Finalitatea existențială nu o descoperă "în/ buzunarele clipei", în situația specială de "trist poet în tristă țară", în care condiția umană i se relevă ca "străină/

dușmănoasă/ prea libertină/ și leneșă/ pierdută-și delăsare" (**Interogații**), poetul simțindu-se indisolubil "prins în malaxorul huruitor/ al faptelor mărunte/ al neclintitelor obstacole umane/ ce își iubesc/ constante/ inerția" (**Rămâi viu și egal**). Investighează, totuși, și alte posibile sensuri ale devenirii, sperând în "vremuri mai limpezi" (**Ochiul minții**). Declară a nu fi alți învățători "decât viața", care l-a inițiat în ireversibilitatea clipei, care "zboară/ c-un zâmbet ironic? îngăduitor" acceptând și învățând să nu mai creadă "că toate (ni) se cuvî", fericirea constând în a deveni conștienți de faptul că "toate își urmează/ trezitul privitul pe fereastră/ munca/ un mecanism atroce" (**Boabele de spumă**) - meditănd pe motivul lui **U sunt? La scurgerea vremii "între posibil și hazard" când "doar trecerea/ se aude în cer" (Clasa de metafizică)**.

În ultima secțiune, "singur/ palid încenușat", se relevă taina Creatorului lumii, care - și El "plânge/ acolo-n cer/ durerile umane" (±), în timp ce ascultă, în spațiul auster al unei catedrale, "tânguire/ după ce a fost și nu a fost să fie" (**La un concert pascal**). Între "bietul om și vreme" - ca cronica lui Miron Costin - există o consonanță inversă, vremea de-acum fiind "o vreme a înfrângerilor/ a strănerilor dinților și îngădurării", *terru* fiind - ca la Cioran - "cuprins de disperare", pregătindu-se și prevestind "pustiul" sisific în care "vom pribegi/ străini/ porniți din nou/ în căutare vieții" (+++), urmăriți de "bubuiturile tobei", de "monotonul și răspicatul glas al disperării" (**Bătă de tobă**), în timp ce poetul intonează un **lament** critic: "v-aș ruga să nu mă iubiți/ nici coroana / spini să nu mi-o purtați/... / nu gândiți/ nu sperați pe pământ nu rămân/ nici în cer nu mă duc/ nu m. duc veți mai ști/ lanțul e scurt pentru cer/ la fel de scurt pe pământ".

În ultima poemă a ciclului (și a volumului sunt reluate simfonic aceleași interogații cu privire la destinul omului, integrate unei concepții cu ecouri eclesiastice: "de unde venim și unde n. ducem/ cu tarabe încărcate de gânduri/ și lumină sângerând// foamea și dragostea ne mână înplacabil/ prin labirintul întunecos al întâmplărilor/ cu o flacără dungată ne conduc/ și liber voiață ne-o sugrumă/ instinctele ne programează chiar/ aici/ în astă lume/ parabolă devine tot c. pieri/ mister și transcendență" (**Mister și transcendență**).

Ca și în volumele anterioare și acesta marchează aceeași decisă orientare spre poezia de meditație asupra destinului și devenirii umane, de data asta din perspectiva și în spiritul metafizicii naționale, precum și al disperării cioraniene. De la Cassian Maria Spiridon - unul dintre poeți reprezentativi ai literaturii noastre actuale așteptăm o întregire a viziunii și concepției, aflată acum sub semnul ireversibilității și evanescentei clipei care - implacabil - "zboară c-un zâmbet ironic..." - dacă n-a fost trăită plener...

COMPARATISTUL MIRCEA ELIADE

de EMIL MANU

vorbi despre comparatism în opera lui Mircea Eliade înseamnă a face o tautologie, pentru că istoricul religiilor, filosoful, etnologul, esteticianul, folcloristul se mișcă de regulă în spații multiple, face de fiecare dată trimiteri la culturi și la civilizații diverse. E de ajuns să parcurgi o bibliografie a acestei extraordinare opere și să ai, chiar numai prin această preliminară informare, revelația necondiționată a viziunii sale comparative. Parcurse în întregime principalele texte ale operei confirmă cu prisosință această viziune.

Adrian Marino, în cunoscuta sa exegeză, consideră metoda hermeneutică a lui Mircea Eliade ca o practică a comparației și omologării, operație "ce deschide drum și unui anumit comparatism literar", teoretizat fragmentar în *Insula lui Euthanasius* și aplicat spontan în articole și în jurnale, prin paralelism, analogii, asociații, filiații etc., apropiindu-l de concepția lui Etienne, "cel din Comparaison n'est pas raison" (1963).

Nu ne vom ocupa aici de comparatismul din domeniul istoriei religiilor, comparatism ce privește indirect și cultura, ci comparatismul literar, conținut în articolele și eseurile sale, majoritatea rămase în revistele românești interbelice.

Un tipic studiu comparatist se referă la Alegorie sau limbaj secret ("Revista Fundațiilor Regale", V, nr. 3, 1938) în poezia universală de la *Cântarea Cântărilor* la trubaduri, de la poezia indiană la *Trica* și la romanele Evului Mediu european, de la poezia goliardică la cea "stilnovistă" ("cu Dante în frunte"). E un studiu comparatist tematic prin care Eliade demonstrează în primul rând ideea că cele mai importante texte literare ascund și un limbaj secret: "... Ni se pare lipsită de teme, spune Eliade, părerea criticilor care nu văd în poezia trubadurică, goliardică și "stilnovistă" decât rima de dragoste profană. Ambivalența lexicului erotic al poeziei persane și liricii vainava - ca să nu mai menționăm "limbajele secrete" ale școlilor tantrice - ne-au asigurat că prezența reală, concretă a femeii nu exclude coexistența sensurilor simbolice. Socotim că s-a dat o prea mare însemnătate întrebării Beatrice Rosa, Laura etc.) este o femeie reală sau o alegorie? (...) Ambivalența simbolică - pe care am aflat-o în cercuri de cultură atât de deosebite și de depărtate între ele - ne îndrăgumește să căutăm sensuri ascunse, secrete în orice poezie medievală aparent erotică".

Într-o suită de *Fragmente* (din "Vreamea", IX, nr. 460/1936) Mircea Eliade, pornind de la tema femeii, afirmă ideea comparatistă că în "literatura europeană (de reținut termenul de "literatura europeană" manipulat cu predilecție de comparații profesioniști, n.n. E.M.) nu există discontinuitate (...). De la Ovidiu la trubaduri, de la poezia medievală la Dante și Petrarca, de la Princesse de Clèves la Stendhal și Proust - fluviul inspirației literare române același: femeia și drama sufletului omenesc provocată de femeie (...). Uneori continuitatea tipului literar feminin este uluitoare: Ovidiu, trubadurii, Petrarca, Dante. Alteori femeia este numai agentul dramei: Cervantes, Shakespeare, Calderon, Goethe. Începând cu romanticii, Europa cade din nou într-o ferveoare ovidiană (...). Nu apare atunci excepțională prezența lui Dostoievski, ruperea lui itanică de această tradiție europeană, curajul lui de a crea oameni care suferă, speră, se prăbușesc sau se nântuiesc fără femeie? Sunt mai puține femei în opera lui Dostoievski decât în opera oricărui mare autor european".

Scriind în "Revista Fundațiilor Regale" despre studiul lui N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, Eliade își pune întrebarea de ce un anumit neam reține anumite creații de circulație universală și respinge altele: "A afla etapele prin care cartea *Hézar Afsâneh* a devenit *Halimaua* noastră este, desigur, un lucru instructiv și pasionant. Reconstituirea acestora nu conduc, însă la anumite

concluzii teoretice? Faptul, bunăoară, că un neam primește și asimilează numai anumite legende și cărți populare, respingând sau uitând altele, nu e destul de semnificativ ca să se țină seama de el în înțelegerea structurii spirituale a acelui neam?"

Cu alte cuvinte, Mircea Eliade completează prin ipoteze și chiar prin soluții teoretice cercetările lui N. Cartoian, afirmând ideea că **problemele genezei și circulației cărților populare** depășesc cadrul strict comparatist literar și trebuie dezbătut cu mijloacele altor discipline: istorie, filosofia culturii, sociologie. Legendele populare au la originea lor un sâmbure care nu mai aparține literaturii, ci mitologiei sau religiei. Acest sâmbure s-a **laicizat**, s-a **degradat**, trecând în istorie, căpătând, prin circulație, elemente locale, etnice, concrete, dar opera finală nu poate fi explicată fără descifrarea **originilor**. "Trebuie să remarcăm, de asemenea, spune mai departe Eliade, că în orice produs folcloric, oricare ar fi "direcția" care i-a dat naștere, supraviețuiesc elemente teoretice de o vechime și o valoare incontestabilă mai mare decât ar fi capabil individul sau grupul etnic care a "creat" acest "produs folcloric". Eliade stăruiește în studiul său, completând pe Cartoian, asupra procesului de **degradare** a "fantasticului", ajungând la concluzia că textele populare conservă anumite sensuri secrete, "chiar dacă semnificația lor **originară s-a întunecat**".

Problema se mai află dezbătută și în volumul **Comentarii la legenda Meșterului Manole** (1943), unde se afirmă (pag. 19) că poporul român are o **preistorie** și o **istorie** egală ca valoare cu a oricărei mari națiuni europene. Balada **Meșterului Manole**, deși expresia unor rituri arhaice, comune și altor popoare, ne dezvăluie în mod particular o "**concepție arhaică** a morții, pe care strămoșii noștri nu numai că au împărtășit-o dar au cântat-o atât de desăvârșit, încât te întrebi dacă nu cumva și-au găsit în ea toate năzuințele și toate jertfele" (p.7).

Comentariul continuă pe aceeași idee impusă de Mircea Eliade în folcloristica română comparatistă: "Fiecare produs folcloric - legendă, vrajă, proverb etc. -, poartă cu sine un univers mental care i-a dat naștere, întocmai cum un ciob de oglindă păstrează același lucru ca și întregul din care s-a desprins" (p. 17).

Într-un articol apărut în "Universul literar", intitulat **Asta-i o teorie care-i greu de înțeles...** (XLVIII, nr. 23, 1939), compară pe Eminescu cu o serie de mari poeți europeni cu același destin. Avem de-a face aici cu un comparatism al situațiilor, explicând literatura prin relațiile, avant la lettre, de sociologie a literaturii: „... unui creatori au avut norocul să se nască într-o pleiadă de poeți, gânditori și artiști, care fac existența geniului suportabilă și îngăduie operelor sale o justă înțelegere, chiar dintru început". Și ideea se continuă, arătând că norocul acesta l-au avut romanticii germani: "Fulguranta apariție a lui Novalis, de pildă, ar fi rămas sterilă, dacă n-ar fi găsit în jurul lui atâția alți mari poeți care să-l înțeleagă, să-l promoveze. Puțin le păsa romanticilor dacă acea "mie de neghiobi" îi aprecia sau nu. Destul că pe Novalis îl aprecia Tieck, iar pe amândoi îi citea în "lumina modernă" Caroline Schlegel. Soarta lui Eminescu e comparată cu aceea a "invalidului Leopardi".

Un articol din "Revista Fundațiilor Regale" (VII, nr. 2, 1940), vorbind despre uitatul, azi, roman

al lui Teodor Scorțescu, **Concina prădată**, face trimiteri la scrierile de "belle époque" (1900), citând **Extrema limită** a lui Arțibașef și **Conștiința lui Zeno** de Italo Svevo.

Un eseu tipic comparatist, apărut în "Cuvântul" (XV, nr. 3200, aprilie 1938), vorbește de dualismul cultural Franța-Italia, integrat prin ideea de latinitate. Eliade urmărește ideea de funcțiune mistică a latinității, înregistrând ecurile acestui motiv spiritual în literatura de după Mistral, referindu-se în primul rând la poeți francezi, italieni, spanioli, români. Blocul de spirite ce au vorbit despre latinitate, scrie Eliade, cuprinde pe Hasdeu și pe Ovid Densusianu, încheind cu grupul "Gândirii". Grupul de spirite italiene înscrise pe D'Annunzio și pe Papini. Dintre francezi, citează pe eruditul umanist și poet Pierre de Nolhac, autorul unui semnificativ volum intitulat **Souvenirs d'un vieux Romain**, Paris, 1930 care scrisese: "je erois que Dieu se sert de la Latinité Pour préparer la terre à sa grande unité".

În 1929, Mircea Eliade scrie la Calcuta un studiu amplu consacrat poetului persan Hafiz și are ocazia, pornind de la tema vinului din rubaiatele marelui liric al voluptății orientale, să facă o comparație între senzualitatea asiatică și cea europeană. "După cum senzualitatea Asiei e pudică și depărtată, deosebită de senzualitatea europeană al cărui scop e însuși experimentarea ei, satisfacerea imediată și egoistă - tot astfel beția asiatică e specifică și diferită de cea europeană". Explicitețea afirmației se face tot printr-o comparație: "Grecii antici beau pentru a gusta farmecul lent și ascendent al intoxicației. Voluptatea o culegeau treptat, o amplificau, o adânceau (...). Dimpotrivă, persanii nu tind în beție decât la final, la acel final inconștient, vegetal, obscur, când forțele sufletului lor renunță să chinuie..." Cu alte cuvinte, în acest comparatism al mentalităților - conținut într-o operă literară - beția, un sens elevat apare ca fiind estetic - senzuală la greci și metafizică la persani. "Pentru Hafiz vinul se află deopotrivă în cupă, pentru greci numai în cupă".

În aceeași manieră este discutat motivul dragostei, Hafiz fiind și un mare poet erotic. În opera poetului persan, frumusețea idolului erotic e "transfigurată nu după maniera occidentală, ci astfel ca să liniștească setea de perfecțiune a asiaticului. De aici necesitatea exceselor, risipa de alegorii, de comparații alambicate, dificil de înțeles chiar pentru un persan" ("Cuvântul" V, nr. 1452, 1929). Frumusețile reale nu minunează pe asiatici, ei se extaziază descifrând frumusețea alegorică, incifrată: "Comparațiile și alegoriile, spune Eliade, supără numai pe un european modern".

Comparatismul lui Mircea Eliade nu privește în prim plan literatura sau istoria literară, ci mai mult folclorul comparat și mai ales istoria ideilor, în această categorie intrând și istoria religiilor și a teoriilor etnologice. Comparatismul literar la Mircea Eliade este fie o consecință, o implicație a problemelor de istoria ideilor, fie un comparatism beletristic, spontan și asociativ numai, ca în fragmentele de jurnal (mai vechi sau mai noi), ca în volumul **Fragmentarium** (1939), ca în articolele din revistele interbelice. Concepția comparatistă a lui Eliade poate fi, la rândul-i comparată cu cea a lui Lucian Blaga, comparație avantajând pe fiecare din cei doi mari filozofi ai culturii.

SARE, PIPER - DA, ÎNSĂ, LIPSEȘTE MIEZUL!

de MARIA LAIU

A început promițător. Ba chiar bine de tot. Într-un compartiment de tren - sugerat prin patru scaune așezate față în față, două câte două (scenografia: Florin Botea Bros) - o femeie cu un bebeluș în brațe (de fapt, urma să ne lămurim, cu ceva înfășat care aducea a copil), un domn îmbrăcat caraghios (într-o pijama roz cu dungulițe albe?, într-un costum de clown?), purtând pe cap un joben din același material cu pijama/costumul de clown, și având lipite pe acesta o furculiță, un cuțit, o solniță. Se înfiripă o discuție. Plină de haz. Datorită patinării pe realitatea prea binecunoscută. Fraze de tipul: „Ia te uită ce vile și-au făcut *ăștia*... pe banii noștri!” stârnesc râsul cu destulă ușurință. Mai ales când sunt rostite cu evidentă ironie. Mai apare o doamnă îmbrăcată bizar. (Discuția continuă pe același ton, ușor ionescian.) Apoi, vine controlorul de bilete, care spune că o cunoaște pe tânăra cu copilul. E o nebună ce se plimbă cu trenul (ținând în brațe o mogâldeacă, căreia-i dă mereu alt nume. Ia mogâldeaca demonstrativ și, spre disperarea presupusei mame, o înțeapă cu un ac... Balonul se sparge! Din păcate, exact din acel moment și plăcerea noastră de a urmări reprezentarea se face țândări. Pentru că tot ceea ce urmează nu mai are „zvâcul” începutului, e lipsit de dramaticitate. Poveștii i se poate trasa

un oarecare fir logic. Are chiar iz telenovelistic, tratat, însă, cumva, în registru parodic. Are momente grotești. Umor negru. Totuși, interesul nostru scade din ce în ce, până aproape să dispară de tot. Aflăm de ce tânăra cu presupusul copil e nebună - pentru că fusese neiuibită de părinți. Aflăm vag și povestea părinților, care se sinucid la un moment dat pe mormântul unui profesor pedofil. Le aflăm și profesiile, destul de ciudate, Tatăl - ultimul gropar; Mama - (probabil) ultima bocitoare. Aflăm că fata fusese căsătorită cu un bărbat vulgar și indiferent (iarăși, lipsa iubirii). Aceasta avortează, iar copilul (fără nas, gură, ochi, doar cu urechi) este tăiat în patru de către tată (pentru că altfel n-ar fi încăput) și aruncat în WC. Ș.a.m.d. Ș.a.m.d.

O prețuiesc îndeajuns pe tânăra regizoare Theodora Herghelegiu, încât să nu „decretez” pe loc: **Numărătoarea inversă**, de Saviana Stănescu, al Teatrului Inexistent, realizat cu sprijinul Teatrului Act (unde se și joacă), este un spectacol ratat. Dimpotrivă, mă frământ. Theodora Herghelegiu este unul dintre cei mai talentați regizori ai generației sale. Actorii Dana Voicu (Zozo) și Bogdan Talașman (Domnul/Tata) sunt foarte buni. Expresivi. Dinamici. Gabriel Coveșeanu (El/ Controlorul) e convingător. Ce-i drept, fără sclipire. Doar

Catrin Bădina (Doamna/ Mama) lasă de dorit, fiind când stridentă, când anostă. Nu ea a fost însă hiba cea mare a spectacolului... și nici „prestația” regizorală. Greșeala este, mai degrabă, una de construcție a textului; prea schematic, cu prea multe linii frânte. Saviana Stănescu, o excelentă *înlănțuitoare* de cuvinte (doar e poetă!) nu este întotdeauna și o *inventatoare* de situații, acțiuni, relații. Ea are capacitatea de a prezenta bucăți din mai multe povești, dar nu și de a le închea într-un tot. De aici, probabil, sentimentul de diluare a interesului spectatorului pentru ceea ce se întâmplă pe scenă. Detașarea treptată a acestuia până la pierderea sa definitivă. În acest context, Theodora Herghelegiu n-a știut (sau n-a putut) atenua defectele piesei printr-o „reasamblare” a textului sau prin țeserea unor imagini puternice, și de aceea miza a căzut numai pe jocul actorilor. Lucrul său cu ei este evident; efortul interpretilor de a susține partitura încredințată se simte, de asemenea, dar rezultatul rămâne nesatisfăcător.

Se pune totuși o întrebare: De ce această piesă și nu alta? Când lucrezi în afara sistemului (faci teatru alternativ) n-ai bani, dar te poți bucura de libertatea de a pune în scenă orice text. Și ar mai fi ceva de spus (asta după ce am văzut vreo trei producții ale Theodoriei Herghelegiu): e timpul, cred, ca ea să se îndrepte și spre altceva. Așa riscă să realizeze cam același gen de spectacole, cu alte... vorbe. E drept, unele mai reușite, altele mai puțin. Dar fără mari diferențe de concepție. E cam devreme pentru un *stil*, mai ales că acesta se poate pierde adesea în manieră.

cinema

TOTUL DESPRE... BETTE DAVIS

de ILINCA GRĂDINARU

Cum poți spune totul despre o femeie? Invenzi fusta scurtă, bluza transparentă și încă mai este ceva de zis. Anulezi valoarea frumuseții clasice, propagi tabacismul și... misterul nu s-a destrămat. Trasezi o scenă, clădești eșafodajul complicat al unui nesfârșit spectacol de viață și de moarte. Atunci nu-ți mai rămâne decât să te așezi în sală și să privești reprezentarea unei confesiuni. Titlul îl poți alege la întâmplare căci până și întâmplarea rămâne pe undeva dominată de fascinația care te-a luat în stăpânire. Să zicem, **Totul despre Eva** și iată-ne la Cinemateca Română.

Aceasta a fost capcana întinsă cu succes de Joseph Mankiewicz, prin filmul său din 1950, nu unei oarecare Eva, ci chiar unei mari actrițe a ecranului hollywoodian. Bette Davis, alias Margo Channing, este o vedetă dintr-un teatru de pe Broadway, aflată la apogeul carierei dar și la o vârstă înaintată, adică în chiar momentul în care ar putea fi oricând detronată de ascensiunea vreunei frumuseți mai „proaspete” decât ea însăși. Ceea ce se și întâmplă prin apariția Evei Harrington, tânăra aspirantă la scândura scenei, aparent inocentă victimă a unei vieți marcate de vicisitudinile

războiului, de fapt o intrigantă abilă, dotată cu ipocrizie și farmec, adică exact calitățile necesare noului val de parveniți din Show-bussines. O dată cu Eva, această lume din jurul spectacolului devine chiar ea o reprezentare. Semănând confuzie, gelozii și drame, tânăra actriță ajunge un priceput iscoditor sau, în termeni moderni, un adevărat paparazzo care cotrobaie prin culisele gloriei.

Artiștii, inspirați în fața publicului se dovedesc stângaci în relația cu viața. Dramaturgul e orgolios și posesiv, regizorul, diplomat, dar și crud iar actorul sau, mai bine zis, actrița, mândră pe scenă, șovăitoare în viață, tânără în rol, atât de complexată de vârsta ei reală, se zbate între fețele diverse ale aceleiași monede, dezvoltând până la paranoia senzația singurătății, a vulnerabilității și tristeții sale. Faptele vieții nu primesc aplauze la rampă, iar lăsarea cortinei înseamnă pentru actor doar începutul unei lungi așteptări a reprezentării viitoare. Dar când între acte se revărsă viața, gândul pierdut în fantezie al histrionului nu mai poate da replica partenerului din oglindă, acel trup cu care s-a născut deodată. Căci, sigur pe el în orice rol, unul singur îi rămâne însă misterios până la capăt:

al său.

Doar participanții apropiați la procesul complicat al creației în și pentru spectacol, soțul, puținii prieteni pot îndrăgi întâi actorul și apoi ierta persoana. Farmecul nici unei actrițe hollywoodiene nu ar fi reușit să explice mai mult acest tip de admirație decât Bett Davis. Aflată într-o ipostază aproape autobiografică, ea dezvoltă un personaj prin fire antipatic și respingător, o femeie urâtă, isterică și cinică, egoistă și înfumurată. Dar prezența lui Bette Davis explică prin noblețe admirația și respectul pe care personalitatea eroinei sale o inspiră celorlalți. Fără a experimenta vizual nici unul din momentele scenice ale pieselor interpretate de Margo Channing, o simți uneori în viață precum poate o vedea publicul ei în fața reflectoarelor. Printr-o uluitoare performanță actoricească, dintr-acelea de care, acum, când tehnica s-a perfecționat în a retușa „actorul”, nu mai avem parte decât foarte rar, Bette Davis a reușit să sublinieze în aproape fiecare apariție de prim-plan caracterul ludic al eroinei sale. Mobilizându-și chipul pentru expresia unei trăiri, ca apoi, cu repeziciune, să se dedice unei emoții contrastante, exteriorizând o stare, dar nuanțând-o cu mici gesturi spre chiar opusul său, Bette Davis a conferit forță și semnificații mai adânci poveștii acestui film despre tea, împărțit între scenă și culise, între artă și viață.

Concursul „Panait Cerna”

La Tulcea s-a defășurat, recent, jurizarea ediției a XXV-a Concursului Național de Poezie și Eseu „Panait Cerna”. Juriul, format din scriitori din București, Constanța și Târgu Mureș, a hotărât acordarea următoarelor premii: pentru poezie-premiul I și al revistei „Luceafărul”, Marius Irimia (Botoșani), premiul al II-lea și al revistei „Tomis”, Elena Vlădăreanu (Medgidia), premiul al III-lea, Sorin Marius Șandor (Târgu Mureș), premiul special al revistei „Vatra”, Bogdan Munteanu (București), premiul special „Caiete Euxine” al Centrului Cultural Creației Populare Constanța, Doru Brașoveanu (Slobozia), premiul special „Steaua Dobrogei” Tulcea, Morocla Mihai (Tulcea), mențiuți (Alina Beatrice Cheșcă din Galați și Veronica Gavrilă din Tulcea)

Premiile festivalului „Sensul iubirii”

1. Secțiunea grupaj poezie

Premiul I, în valoare de 1.000.000 de lei

Ionel Gherghina, Iași

Premiul II, în valoare de 700.000 lei

Alin Ștefan Zaharia, Târgoviște

Premiul III, în valoare de câte 500.000 lei

Sândica Panait, Galați

Mențiuți, în valoare de câte 300.000 lei

Andrei Trocea, Târgu Ocna; Cristian Sturza, București; Vasilica Crăciun, Galați

2. Secțiunea Volume de debut

Premiul Fundației Culturale „Alice Voinescu”

și al Editurii Prier, constă în publicarea volumului **Scrisoare către Salvador Dali** de Alexandra Pârvan din Pitești.

Premiul Fundației Terra Grifonis, constă în publicarea volumului **Capitole de iarnă** de Constantin Ghiciulescu din Drobeta Turnu Severin.

Premii speciale, în valoare de 100.000 lei pentru volume de debut în poezie apărute în 1999: Laurian Stăncescu - **Orașul părăsit de sfânt**, Editura Enciclopedică, București și Mirea Liviu Goga - **Jumătate Vidros**, Editura MJM, Craiova.

ZILELE BIBLIOTECII

În zilele de 13-14 septembrie 2000, în organizarea Bibliotecii județene Timiș, cu sprijinul Consiliului județean Timiș, la Timișoara se vor desfășura **Zilele Bibliotecii**, cuprinzând o masă rotundă pe problema **Creator-Editură-Bibliotecă-Cititor**, și cel de-al VII-lea **Salon Național de carte „Cart-Vest”**, la care vor participa edituri din județele Arad, Bihor, București, Caraș-Severin, Cluj, Hunedoara, Iași, Mehedinți și Timiș.

Cu această ocazie vor avea loc întâlniri ale editorilor cu scriitorii, directori ai bibliotecilor județene și ai centrelor de librării, spre o mai bună cunoaștere și difuzare a cărților apărute în ultimul an.

FĂRĂ COMENTARII

„Prin proiectele pe care le angajez, mi-a plăcut întotdeauna să mă consider ieșit din sfera unor proiecte naționale, pentru că ele, mai ales în această perioadă în care fiecare vrea să-și pună nota definitorie pe orice eveniment (fie cultural, fie social, politic sau de altă natură), și-au cam pierdut din relevanță. Ne întâlnim tot mai des cu situații paradoxale, cu momente de celebrare a poetului și a creației sale, când primăriile, ministerele și multe alte instituții administrative, în loc să ajute financiar, să-i sprijine pe scriitori, se implică direct. Asistăm astfel la o mașcaradă de prezidii din care, de regulă, lipsesc tocmai scriitorii, sau chiar dacă e prezent vreunul, se pierde printre prefecți, primari, senatori, deputați și directori de tot soiul! Așa dispore poezie, așa dispore Eminescu! Are dreptate domnul Laurențiu Ulici când afirmă că în loc să se citească Eminescu, să se încerce noi interpretări, să se găsească noi mesaje ale operei sale, asistăm la polemici lipsite de sens între gruparea «pro» și gruparea «contra», plecăm de la concepte deja formulate «într-o anumită perioadă», încercăm să ne țăm de fapt, cu niște mentalități. Ceea ce nu aduce nimic nou, ceea ce nu are nici-o valoare în dezbateră pe o temă atât de importantă cum este creația eminesciană.”

(Ioan Tepelea - „Tomis”)

Biblioteca noastră

1) **Ghilotina sinelui** (Paulina Popa), versuri, Editura Vinea.

2) **Eminescu și Teleormanul** (Stan V. Cristea), eseuri, Editura Tipox.

3) **Lola, Lolita, Bonita** (Ștefan Ion Ghilimescu), versuri, Editura Cartea Românească.

4) **Timpul floral** (Ieremia Lenghel), versuri, Editura Echim.

5) **Manuscrisele lui Manu** (Manuela Vasilescu), versuri, Editura Prier.

6) **Carnet francez** (Gheorghe Bulgăr), eseuri, Editura Arefeană.

7) **De vorbă cu su(s)pusul** (Sorin Smărăndescu), versuri, Editura Eubeea.

8) **Ipostaze și metastaze** (Marian Barbu), note și impresii, Editura Sitech.

9) **Hâtrii Tazlăului** (Constantin Ardeleanu), eseuri, Editura Amurg sentimental.

10) **Rondeluri implementate** (Lucian Perța), versuri, Editura Pro Maramureș.

11) **Tăcerea sau cântecul** (Florica Madritsch Marin), versuri, Editura Eminescu.

12) **Solstițiul câinelui** (Viorel Mirea), versuri, Editura Cartea Românească.

13) **Reabilitarea politicii** (Paul Ghițiu), eseuri, Editura Dacia.

14) **Țiganii, mit și realitate** (Niculae Crișan), eseuri, Editura Albatros.

15) **Lespezile memoriei** (Nicolae Sinești), versuri, Editura Diogene's.

16) **Cunoașterea erebului** (Georges Thinès - traducere Dellia Dună), versuri, Editura Timpul.

17) **Dosarul Eliade** (Mircea Handoca), elogii și acuze, Editura Curtea Veche.

BREVETE ȘI MEDALII

În suta de manifestări cuprinse în **Programul „Anul 2000 - Anul Eminescu”** se înscrie și vizita în Statele Unite ale Americii și Canada a domnului Ion Caramitru, ministrul Culturii, însoțit de un grup de artiști, în perioada 14 iulie - 9 august 2000.

În Statele Unite ale Americii și Canada Ministrul Culturii va avea întâlniri cu oficialități locale și cu reprezentanți ai comunităților românești din Los Angeles, Las Vegas, San Francisco, Chicago, Detroit, Hamilton și Montreal, în cadrul cărora se va inaugura „Anul Eminescu” prin donații de carte din opera eminesciană și va prezenta suta de programe prevăzute în anul aniversar.

La manifestarea culturală „**Câmpurile românești din Hamilton**”, domnul Ion Caramitru va înmâna oficial, în numele Președintelui României, domnul Emil Constantinescu, brevetul și medalia comemorativă „**150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu**” sculptorului Petre Nicapetre, stabilit de mai mult timp în SUA, autor al unor remarcabile lucrări de artă monumentală avându-l ca subiect pe Mihai Eminescu.

De asemenea, în Montreal, domnul Ion Caramitru va înmâna domnului Pierre Bourque, primarul orașului Montreal, brevetul și medalia comemorativă „**150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu**”, ca recunoaștere pentru sprijinul acordat la inaugurarea Pieții României de la Montreal.

raymond humpheys:

O RELAȚIE MAI SPECIALĂ

Se spune că, în avionul care îl ducea spre New York, în primăvara lui 1953, Dylan Thomas a întins un pahar gol către stewardesă rugând-o să îl umple. Stewardesa i-a spus că în costul biletului intră doar două pahare de băutură, la care Thomas i-a replicat că el este galez și că "noi suntem exceptați de la regulă."

Se pare că Thomas a primit al treilea pahar și, foarte probabil, pe cel de-al patrulea, apoi pe ce-l de-al cincilea. Oricum, era beat de-a-binelea când și-a făcut apariția la recitalul de poezie din seara aceea.

Când susținea că naționalitatea sa îl recomanda pentru o atenție specială, Thomas se gândea fără doar și poate, la faima sa crescândă de bard legendar, de semimagician situat în afara regulilor unei conduite normale. Băutura, ca și comportamentul necontrolat, lipsit de orice inhibiție, erau legate inextricabil de imaginea sa publică.

De fapt, Dylan Thomas nu făcea decât să se înscrie într-o lungă și venerabilă tradiție. Poetul grec Hedylos scria aceste versuri pe insula Samos cu trei secole înainte de nașterea lui Hristos:

„Să bem pocalul pân' la fund: cu vinul, ce cuvinte dulci,

Neauzite și meșteșugite, mintea mea ar zămisli!"

Un alt vers de-al lui Hedylos se încheie cu îndemnul "continuă să scrii - și să bei!", dând de înțeles că vinul este, mai presus de toate, sursa de inspirație a artei.

Oare Dylan Thomas era descendentul direct al lui Hedylos din Samos? Oare muza lui se nutrea din cantitatea de alcool consumată de poet? Dacă judecăm după cele ce s-au întâmplat la recitalul de poezie cu care Thomas și-a început cel de-al treilea tumeu american, răspunsul e cât se poate de afirmativ. Poetul s-a apropiat de podium cu pași împleticiți, reușind să dărâme și câteva scaune. În timp ce era prezentat, spectatorii au avut prilejul să vadă cum Thomas se străduia din răspuțeri să-și țină capul drept.

Și totuși, când poetul s-a ridicat în picioare și a început, cu o voce frumoasă, răsunătoare, să citească din poeziile sale și ale altora, spectatorii au rămas vrăjiți, la fel ca toți ceilalți de până atunci. Nu aveau însă cum să știe că muza era pe cale să-l părăsească pe poet, că poetul era aproape de sfârșitul vieții. În toamna aceluiași an, în cursul celei de-a patra vizite în America, Thomas murea de o pneumonie agravată de presiunea asupra creierului exercitată de un amestec de alcool, cortizon și morfină.

Cu numai o seară înainte, Thomas fusese văzut în taverna "Calul alb" din New York bând vârtos cu un grup de artiști și universitari. La un moment dat poetul avea opt pahare mari de whisky în fața sa și trei trabuce în gură. Imaginea bardului capabil de orice se confundă, în sfârșit, cu omul.

Această dorință nestavilită de a ține pasul cu imaginea sa publică a fost, mai mult decât consumul excesiv de alcool, cauza reală a prăbușirii poetului. E adevărat, Thomas nu fusese niciodată omul care să refuze un pahar (modul în care se exprimă personajele din cea mai cunoscută operă a sa, piesa la umbră, e cel al clienților Hotelului Brown din strada King, în Laugharne) dar excesele

alcoolice ale poetului nu au apărut decât în ultimii săi ani de viață, plini de succes, de altfel.

Ce ironie, unul dintre principalele motive pentru care Thomas s-a reîntors în America atât de curând, a fost că, probabil pentru prima dată în viață, simțea cum îl părăsește puterea creatoare. Talentul său actoricesc era încă viguros, se mai putea baza pe el pentru a-și câștiga existența în turnee, dar adevărata substanță a geniului începuse deja să se piardă în aburii alcoolului.

"Relația specială" dintre scriitori și alcool (ca și alte droguri) constituie o temă constantă în biografia literară. Se prea poate ca ziaristul pe cât de versat pe atât de bețiv să fie un clișeu, corespondenții săi reali pot fi însă ușor de găsit în viața reală.

Samuel Taylor Coleridge este unul dintre scriitorii a căror viață și operă au fost strâns legate de lumea întunecată a drogurilor. Dependența sa a început probabil o dată cu încercările de a-și alina crizele de gută, cu ajutorul opiumului consumat sub formă de laudanum.

Utilizarea opiumului în scopuri medicale nu era un fapt neobișnuit în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, când efectele sale nu erau cunoscute pe de-a-ntregul. Coleridge, însă, folosea drogul nu numai ca să-și aline crizele de gută ci și ca să mai uite de grijile financiare și familiale care l-au copleșit aproape pe toată durata șederii sale în Ținutul Lacurilor.

În 1804, în timpul războaielor napoleoniene, Coleridge a părăsit Ținutul Lacurilor pentru a ocupa un post de funcționar public în Malta. Experiența în sine se pare că a fost o reușită, din păcate activitatea pentru care scriitorul nu simțea nici un fel de afinitate, cât și viața singuratică, l-au făcut să recurgă la doze din ce în ce mai mari de laudanum. La întoarcerea în Anglia (pe o cale ocolită, scriitorul simțind că viața îi este în pericol datorită unui articol în care anticipase căderea lui Napoleon, articol citit de Împărat), Coleridge era total dependent de laudanum.

Până în 1810 scriitorul a folosit drogul atât de frecvent încât s-a aflat de câteva ori la un pas de moarte. În cele din urmă a apelat la un medic londonez, sperând să găsească un antidot. Era însă prea târziu pentru o vindecare completă. Coleridge a reușit însă să-și reducă într-un fel dependența de laudanum, trăind alți douăzeci și patru de ani, deși niciodată perfect sănătos și mereu în umbra drogului.

Dar care a fost efectul drogului asupra operei lui Coleridge? Una dintre cele mai cunoscute anecdote din literatura engleză este aceea despre necunoscutul din Porlock care a trecut pe la Coleridge în timp ce acesta scria un poem ale cărui versuri i se înfiripaseră în minte într-un vis provocat de doza de laudanum; după consumarea vizitei, Coleridge nu a mai putut continua poemul. Visul îi adusese scriitorului 2-300 de versuri; peste douăzeci de ani scriitorul a publicat, fără tragere de inimă, tot ce mai rămăsese din ele - doar 54 de versuri.

Acest fragment este, cu siguranță, una dintre capodoperele lui Coleridge - **Hanul Kubla**. Poemul nu are nici un fir narativ, iar sensul său rămâne o enigmă de aproape două secole. **Hanul Kubla** era însă bogat în imagini vizionare

impresionante: râul sacru, peșterile mărețe, marea fără de soare, poetul ce-a "băut din laptele Edenului" (așa cum și Coleridge ar fi dorit, dacă i-ar mai fi stat în putere).

Poemul este pe drept considerat un precursor al simbolismului și suprarcalismului iar dacă Coleridge nu ar mai fi scris nimic altceva, numele său ar fi amintit chiar și numai pentru această operă literară. Se pare că aici avem un exemplu de contribuție pozitivă a drogurilor la cariera unui scriitor.

Există însă și reversul medaliei. Chiar în timpul vieții lui Coleridge, iluștrii săi contemporani (printre care William Wordsworth, Robert Southey, William Hazlitt și un alt "amic" al opiumului, Thomas De Quincey) au afirmat că poetul ar fi realizat mult mai mult dacă nu ar fi apelat tot timpul la drog. Chiar Coleridge și-a numit dependența de laudanum "vina, înjosirea și nenorocirea existenței mele" iar oda tristeții, scrisă la câțiva ani după **Hanul Kubla**, este o umbră deprimentă a capodoperei.

Coleridge a făcut cunoștință cu drogurile mai mult sau mai puțin din întâmplare, Aldous Huxley însă, aflat într-o continuă căutare a împlinirii spirituale, s-a apropiat de ele în mod deliberat, fiind una dintre primele personalități literare care a experimentat drogurile psihedelice.

În anii 50, Huxley a aflat de existența mescalinului, un drog obținut din peyote, o specie de cactus. Știa de importanța pe care o acordă unele religii stărilor vizionare produse cu ajutorul drogurilor, făcând o paralelă între acestea și practicile cândva obișnuite în cadrul Creștinismului, precum postul și autoflagelarea. Într-adevăr, Huxley încercase deja, dar fără succes, să-și provoace stări de grație prin utilizarea unor tehnici ca autohipnoza și meditația.

Huxley a înțeles că mescalinul nu creează dependența și nu are efecte secundare, drept care s-a hotărât să-l încerce pentru "a-mi schimba starea obișnuită de conștiență până acolo încât să cunosc, din interior, despre ce vorbesc vizionarul, mediul, chiar și misticul." Experiențele au început în mai 1953, sub supravegherea unui medic canadian, Humphrey Osmond.

Huxley a scris despre aceste experiențe în porțiile percepției, publicată în 1954. În multe privințe experimentul nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor; nu au existat nici viziuni religioase, nici revelații mistice. Scriitorul a perceput realitatea cu o nouă intensitate, aureolată de o lumină interioară. Ținând cont că Huxley era aproape orb de la vârsta de 16 ani, nu putem spune că experimentul l-a dezamăgit complet. Mai târziu, Huxley a încercat LSD, scriind din nou despre această experiență în **Raiul și iadul** (1956), o carte care se concentrează asupra efectelor mai mult externe ale drogului și, în ciuda titlului, nu oferă nici o revelație de natură mistică. Scriitorul recunoaște însă (atunci când abordează calitățile vizionare ale picturii), că percepția stimulată este deja un lucru comun printre poeți și artiști. Huxley a exprimat același lucru dar într-un mod diferit la sfârșitul volumului **Porțiile Percepției**: "Scopul nostru este să descoperim că întotdeauna am fost acolo unde ar trebui să fim." Un scriitor ca Huxley, înzestrat cu atâtea virtuți intelectuale, trebuie să fi regretat toată viața că nici o iluminare spirituală nu i-a putut sta la îndemână.

Fascinația încercată de Huxley față de droguri poate fi remarcată și în câteva dintre operele sale de început. **Muzică nocturnă**, o culegere de eseuri publicată în 1931, conținea o rețetă pentru "narcoticul ideal", ceva ce nu avea cum să creeze probleme precum cele deja existente, alcoolul sau opiumul. Această idee a reapărut sub forma

marie-thérèse kerschbaumer

Este "una dintre cele mai mari poete ale timpului nostru". (vezi prezentarea în germană a volumului *Tot mai multe imagini: Eine der großen Dichterinnen unserer Zeit*), s-a născut la Garches în Franța, la 31 August 1936, mama fiind de origine austriacă, iar tatăl cubanez. Și-a petrecut copilăria în Costa Rica, apoi în Tirol/Austria. Multă vreme a călătorit și a muncit în Italia și Anglia. După studiile gimnaziale, absolvă studii universitare în Italia și România (Facultatea de Romanistică și Germanistică). Din această perioadă datează și primele încercări literare. În prezent locuiește la Viena ca scriitor liber profesionist și traducător.

A fost distinsă cu numeroase premii literare, dintre care cele mai importante sunt: *Elias-Canetti* în 1990, *Robert Musil* în 1993, *Premiul de Stat pentru literatură* în 1995.

drogului imaginar numit "soma", care joacă un rol central în controlul social descris în distopia sa **O lume nouă minunată**.

Poate că cea mai grăitoare referire se află în **Diavolul din Loudun**, de departe cea mai interesantă dintre ultimele sale lucrări: "ce pare a fi zeu e, de fapt, diavol, ce pare a fi eliberare e, de fapt, înrobire. Autotranscendența se îndreaptă, invariabil, în jos, în subuman..."

Unul dintre scriitorii care nu și-au făcut niciodată iluzii în privința efectelor drogurilor a fost Jack London. Scriitorul american a încercat marijuana în 1907, în timpul unei călătorii spre Tahiti. London declara că, deși aventurile sale în ceea ce el numește "Țara hașișului" sunt consemnate în mintea sa cu fierul roșu, până în cele mai mici detalii, nu le poate pune cap la cap, în ciuda apelului la "întreaga hiperbolă a metaforei". London are mai mult succes atunci când evocă legătura sa de-o viață cu alcoolul în cartea **John Barleycorn** (n.t. bere și whisky), subtitulată **Memorii alcoolice** și nu **Memoriile unui alcoolic**, așa cum autorul ține neapărat să precizeze. London povestește că avea doar cinci ani când s-a îmbătat pentru prima oară, cu berea pe care trebuia s-o ducă tatălui său aflat la câmp, pe ferma lor din California.

Un alt episod, mai serios, a avut loc doi ani mai târziu, când London s-a îmbătat la o masă tropită din belșug cu vin. Având încă vie în memorie amintirea efectelor berii, dar și temându-se să nu-și jignească gazdele (o familie italiană: imaginația băiatului fusese alimentată cu tot felul de povești despre natura pasională a italienilor), London s-a gândit că onoarea e mai presus de orice și a băut vin până a căzut sub masă.

Băiatul a bolit zile întregi după aceea, scriind mai târziu: "Mare minuncă că în seara aia nu mi-au plesnit nici inima și nici capul". Cu toate acestea, legăturile lui London cu "John Barleycorn" au fost marcate de excесе toată tinerețea sa. Plăcându-i aventura, scriitorul s-a străduit în nenumărate rânduri să arate că domnul Barleycorn era departe de a-i inspira frica.

London a devenit un prozator de mare succes, fapt ce i-a adus și unele neajunsuri. Traiul confortabil i-a oferit dese prilejuri, mai mult sau mai puțin simandicoase, în care să-și arate rezistența la băutura. Treptat, cocktail-urile au fost înlocuite de whisky, whisky-urile mici au devenit mari, un pahar înainte de culcare îl ajuta să adoarmă mult mai repede decât o carte bună. La început, regula era că primul pahar să fie băut după scrierea porției zilnice de o mie de cuvinte. Apoi primul pahar a fost băut după primele cinci sute de cuvinte. În cele din urmă, London a descoperit că nu mai poate scrie nimic dacă nu-și începe ziua de lucru cu un pahar de țarie. John Barleycorn era, în sfârșit, stăpân pe situație.

Printr-un efort supraomenesc, London a reușit, într-un târziu, să-și controleze dorința de a bea, răul însă nu mai putea fi îndreptat. Până la sfârșitul scurtei sale vieți London a fost bolnav tot timpul, după **John Barleycorn** reușind să scrie numai o singură carte de valoare.

În încheiere, aș dori să mă întorc la ceea ce unul dintre scriitorii amintiți aici, Aldoux Huxley, avea să spună mulți ani după primele sale experiențe cu drogurile psihedelice: asemenea experiență "nu-i sunt de ajutor scriitorului", literatura este "rodul unui efort susținut". Ca să scrii literatură e nevoie de multă inspirație despre oameni adevărați plasați într-un mediu adevărat, apoi de foarte multă muncă.

Puțini dintre noi s-ar declara împotriva.

În românește de
Petru Iamandi

Cântec de zi

priviți-mă

și liniștiți-mi inima
curmați-mi foamea
stingeți-mi țipătul
și închideți trilurile păsării

goliți-mi noaptea

vine o zi care doare

David către Absalom

cântecul meu de tămâie
smirna ta
acum
stau goi pereții templului meu
și zidul plângerii mele
crește un mărăcine

sufletul meu era mirosul
din perna ta
acum udă lacrimile mele soclul gol
și carapacea jertfei mele de cristal
e roșie de sângele meu
ce sunt eu fără tine

cântecul meu de tămâie
smirna ta

lui Nichita Stănescu

o eu știu numai această oră
fiecare lucru își are propriul preț
chiar și acest copac din cânt de păsări
și fiecare sunet de timp și durere
și peștii urcă noaptea
o această oră - și ea va fi plătită -
se înalță și plutește pe gura ta amară
o săracă palidă albastră foaie de zăpadă
arde așa de luminos așa de luminos!
o numai această dureroasă oră își are prețul ei
din pești visare și zi

Trecătorii de hotar

prietenilor mei

eu sunt pe drumul existenței obosită
și aș dori să pot rămâne undeva
în țara nimănui de-ar fi posibil
de-ar fi posibil în țara nimănui

voi priviți după
păsări
și ochii voștri
cuprind muți
înălțimile
găinușa zăpezii țipă
și puii voștri
dorm bine

a nimănui țară a mea
unde este a nimănui țară a mea
și mereu pe drum
de la mine până la mine

voi trimiteți soli
delfinii
și ochii voștri

cuprind muții
marea
găinușa zăpezii țipă
aveți puii voștri
în pălărie
cât sunt de obosită
și pe drum
și nu rămân niciunde
decât în țara nimănui de-ar fi posibil
de-ar fi posibil în țara nimănui.

Imagini de apă

în fiecare seară mă îndrept acasă spre vise

pășesc și sunt sărbătorește întâmpinată
fără zgomot se mișcă acolo locuitorii
adesea face câte unul semne și îmi spune pe nume
mergând mai departe
pe malul râului
în ceață și vârtoarea apei
n-ar ajuta la nimic să șovăi
căci semnul oricum mi-ar aparține
și din când în când o îmbrățișare
rece
niciodată nu știu cine este străinul
poate că nu este mereu același
poate că se schimbă
datorită mie
el știe că eu mă întorc în fiecare seară
unde m-aș putea duce?

2

între alge și vis
părul meu
verde-albastră lume cernită
jocurile mele peștii
plutesc permanent în răcoare
și obișnuința minunii
nu cuprinde nimic cu mâini slab luminate
decât mișcarea tăcerii
în pleoapele clar deschise
imagini curgătoare din sticlă

Imagini solare

în jurul dureroaselor vârfuri ale degetelor

mereu este undeva un pod
eu sunt născută sub semnul fecioarei
cu ascendent în leu
rămânerea mea este pretutindeni fugară
puțin aici
puțin la tine
în crucea sudului asta înseamnă
că trebuie să aștepte pe unul
dar până acolo este vreme lungă
deocamdată trebuie să construiesc imagini
cu aceste dureroase vârfuri de degete
este adevărat că imaginile mi se surpă zilnic
pentru că eu îmi suport atât de greu semnul
iar un leu se află totdeauna pe pod
astfel sunt permanent pusă pe fugă
de parcă nu aș fi în stare să cuprind focul
cu mâinile goale

Asociația culturală „Apoziția” din München a organizat, cu concursul Secției culturale a orașului München, la 2 iulie a.c., în cadrul anului festiv „Eminescu-2000”, sărbătorirea a 150 de ani de la nașterea marelui poet român.

În introducere, domnul Theodor Christen, organizatorul acestei comemorări, a salutat prezența domnului Ministru al Culturii, Ion Caramitru, domnilor Secretari de Stat Emanuel Albu și Klaus Fabritius, a domnului Consul General Vlad Vasiliu și a doamnei Consilier al Ministerului pentru Cercetare, Cultură și Artă din Bavaria, doamna Susanne Weidenfeld.

Domnul Teodor Christen a evocat activitatea, timp de trei decenii, a Asociației „Apoziția”, precum și sărbătorirea care a avut loc, cu nouă ani în urmă, la un secol de la moartea lui Eminescu, când, la inițiativa lui George Ciorănescu, a fost așezat, în Parcul Filosofilor, pe strada Christov von Gluck din München, bustul poetului, opera sculptorului Alexandru Pană. Totodată, a arătat importanța dată atât în țară cât și în străinătate acestei comemorări, la hotarul dintre două milenii.

În conferința „Eminescu și cultul său”, dr. Gelu Ionescu de la Universitatea din Heidelberg a subliniat că Eminescu nu a fost nicicând amenințat de uitare. Începând cu Titu Maiorescu, continuând cu George Călinescu, Tudor Vianu, Ion Negoșescu, marii critici au analizat și au scris despre viața și opera sa. Lucrări care contrastează cu un Eminescu „schematizat, încărcat de clișee” pe care îl prezintă nu numai publicității mediocri dar, adesea și profesorii de limba română. Se poate constata, de asemenea, în presa literară, cu prilejul evocării nașterii sau morții poetului, aprecieri nepotrivite, cu penibile goluri de informație și exprimare.

Domnul Gelu Ionescu a subliniat că Titu Maiorescu, cel care a avut inițiativa tipăririi primului volum de poeme al poetului, în chiar anul îmbolnăvirii acestuia (1883), a fost singurul contemporan care a putut aprecia dimensiunea

COMEMORAREA LUI MIHAI EMINESCU LA MÜNCHEN

de PAVEL CHIHAIA

metafizică și frumusețea limbii eminesciene, dimensiunile capodoperei.

Refuzând festivismul exagerat, arătând că, în general, Eminescu este rău sau insuficient cunoscut, domnul Gelu Ionescu a pledat împotriva „pseudo-culturii eminesciene” și a distins poeziile lirice de cele de tip romantic, adăugând că postumele par a alcătui „o magmă sumbră în care strălucesc cristalele mării poeziei”. Enumerând, prejudecățile despre Eminescu, domnul Gelu Ionescu se înscrie împotriva expresiei „cel mai mare poet”, deoarece consideră că Arghezi, Barbu, Blaga, Bacovia nu îi sunt mai prejos. „Luceafărul poeziei românești” nu pare potrivit cu cel care a înfăptuit nebuloasa genială a postumelor. În legătură cu calificativul „omul deplin”, acesta poate fi conferit și lui Constantin Brâncuși sau lui Lucian Blaga. Pledând, în general, împotriva acelor comentarii ai operei eminesciene care propun „un balast subcultural”, domnul Gelu Ionescu consideră că posteritatea eminesciană va fi mereu reînnoită.

Luând cuvântul, domnul Ministru Ion Caramitru a subliniat importanța unor inițiative, pe plan național, în legătură cu „Anul Eminescu”, în primul rând faximilarea digitală performantă a tuturor manuscriselor eminesciene. Apoi, încheierea restaurărilor de la casa natală a poetului și a asfaltării căilor de acces către satul Ipotești. Apariția, în acest an, a 160 de titluri în legătură cu Eminescu, poet european, printre care 12 noi traduceri în diferite limbi străine. Au fost făcute numeroase donații din aceste cărți bibliotecilor din țară și străinătate.

A urmat spectacolul liric pe versuri de Eminescu, **Trecut-au anii**, cu ilustrație muzicală, interpretat de artiștii bucureșteni: Valeria Seciu, Ion Caramitru, Ovidiu Iuliu Moldovan și, la clarinet, către domnul Aurelian Octav Popa.

Domnul Ion Caramitru a recitat și pasaje din proza eminesciană, interpretând chiar momentele de inspirație ale poetului, acele gânduri despre prezența omului în infinitatea necunoscută a universului. De fapt, cei trei actori nu și-au propus să declame doar textul poemelor, ci au înfățișat dramatic elanul celui care rătașea printre stele sau, învins, își mărturisea înfrângerile sale pământeste.

Publicul a apreciat prin ovații repetate acest spectacol, această originală înțelegere și exprimare a înfăptuirii eminesciene. Domnul Teodor Christen a înmănat domnului Ministru Ion Caramitru diploma de membru onorific al Asociației Culturale „Apoziția”.

La Consulatul General din München, unde s-a continuat festivitatea, domnul Consul General Vlad Vasiliu și-a făcut prezentă participarea la acest eveniment, evocând înfăptuirea bustului de cămășă regretatului Alexandru Pană. Domnul Ministru Ion Caramitru a înmănat doamnei Ileana Pană, pentru soțul său, regretatului sculptor Alexandru Pană, din partea domnului Președinte Emil Constantinescu, medalia comemorativă „Mihai Eminescu”.

corespondență din Bruxelles

Data de 1 iulie 2000 reprezintă încă o victorie românească în afirmarea României pe vechiul și altădată binecunoscutul tărâm al francofoniei. Întrunirea anuală „Prix International Jeunes Auteurs”, aflată la a XIII-a ediție, a oferit de această dată surpriza totală: unul dintre cele trei texte de dramaturgie, participante din partea României, devine al doilea premiat, iar celelalte două intră în grupa celor selecționate pentru a fi publicate!

Ecaterina Evanghelescu, președintele Alianței Belgo-Române a avut inspirația să invite ca participanți ai juriului, din partea României, pe cunoscutul critic literar și senator Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, și pe Mihai Bisericanu, actor al Teatrului „Bulandra”. Din juriu au mai făcut parte actori din Italia, Belgia, Elveția, studenți elvețieni, scriitorul Pierre Lexert - director al Institutului Valdotain de la Culture, Christian Machiels - directorul Teatrului Balsamine din Bruxelles, Jean-Philippe Lefevre - vicepreședintele pe probleme culturale al Primăriei din regiunea Franche-Comte, și președintele juriului Henri Lambert - regizor din Bruxelles. Observatori, din partea regiunii Suisse Romande - Marie-Jose Broggi, Roselyne Capelli - delegata regiunii Franche Comte, Delia Duna - delegata Alianței Belgo-Române, alături de cei doi directori ai Editurii l'Hebe Jean Philippe Ayer și Eleonora Gualandris, care vor și edita opt din cele treisprezece texte prezentate în concurs.

Precizez că fiecare țară a ales un procent de zece la sută din textele prezentate, care au fost trimise în această finală și faptul că toate cele trei texte românești au fost selectate constituie un merit în plus, mai ales că România este singura țară dintre concurenți unde limba în care s-a concurat nu este vorbită în mod curent. Candidații trebuiau să aibă vârste între 15 și 19 ani, iar în cazul unor creații colective, toți creatorii trebuiau să împlinescă această cerință.

Ca participant în juriu, trebuie să mărturisesc cu uimire că numărul 13 a fost aducător de noroc pentru participanții români. Au rămas treisprezece texte în finala celei de a treisprezecea ediții, ultimul pe listă fiind un text românesc, autorii fiind devoalați abia după dezbateri furibunde, fiind însă ușor de ghicit de unde venea acest text după numele proprii specific românești. Ținând cont de vârsta

PRIX INTERNATIONAL JEUNES AUTEURS

de MIHAI BISERICANU

participanților, nu ne-a mirat deloc tematica plină de spectrul comunismului sau grotescului-absurd, multe dintre ele fiind adevărate strigăte la adresa suferinței în general, existând (și asta am aflat ulterior) și candidați gata să se sinucidă și pe care doar eliberarea prin forța scrierii i-a determinat să renunțe la un astfel de gest. Nu e neapărat un motiv de laudă acest lucru, însă este unul de remarcă și de subliniat, mai ales că asta explică ura, violența, greața ce răzbate din anumite texte, înscriindu-se în zona deja perimată a teatrului cruzimii, atât de bine pusă în pagină de Antonin Artaud.

Rezultatele finale au devoalat pe primul loc textul **AKKA**, aparținând unei candidate de origine elvețiană, care trăiește în Canada la ora actuală. Locul doi, România! cu textul **PARDON, GABRIEL**, de Diana Gabriela Ciorbă din comuna Sinnmartin, județul Bihor, un text plin de grotesc și de umor venal, asumat, atât de binecunoscut românilor, mai puțin însă celor de pe alte meridiane. A treia poziție a fost ocupată de textul intitulat **LA MORT DU JARS**, aparținând unui reprezentant belgian, poate cel mai complet și plin de maturitate text din toate cele citite. Aceste trei texte vor fi regizate și prezentate în septembrie la București. Din restul de zece texte, au mai fost menționate încă cinci, care alături de primele trei, vor vedea lumina tiparului la Editura l'Hebe. Titlurile sunt: **Le rose et le noir**, **Der Schrei 1977**, **L'histoire n'existe pas quand on regarde le soleil**, **Clara**, **Et tu seras heureuse**. **Et comment etes-vous tombe malade?**, ultimul aparținând Adinei-Claudia Dumitru din Timișoara, un text foarte interesant și îndelung dezbătut, bazat pe monologul interior; greu accesibil din punct de vedere teatral, însă plin de surprize și de accesare directă a interlocutorului - publicul în acest caz -, oferind nebănuite căi regizorale de accesare și reprezentare a textului, chiar dacă modalitatea nu este una nouă. Textul cel mai dur dintre

cele românești este **Der Schrei 1977**, foarte apreciat de majoritatea membrilor juriului, alcătuit de Anca-Roxana Moldovan din Oradea. **Țipătul** relevă o lume asemănătoare celei din **Zbor deasupra unui cuib de cuci**, sau celei din **1984**, a lui Orson Welles un spital de nebuni sub închișișia comunistă, un disperat urlet de înfrângere a trupului dar de perenitate spirituală, singura cale de a rezista unui oprobriu tutelar acceptat mai mult sau mai puțin tacit de cei pentru care opționalul a dispărut cu desăvârșire.

Mulțumirile ar fi mult prea puține pentru dascălii acestor trei copii minunați care s-au încumetat să se ia la trântă cu vorbitorii zilnici de limbă franceză, și să iasă și pe poziții importante în fața unora din Elveția și Franța, și deși se simte gramatica după dicționar, mult prea corect comparativ cu limba curent vorbită, opțiunea și pasiunea lor este cu atât mai de luat în seamă, ceea ce a și făcut juriul acestui an. Și încă o dată, mulțumiri celor care, de acolo, de departe sunt tot timpul cu gândul alături de țară, de cei rămași acasă, ținând cu tot dinadinsul să schimbe imaginea „mâncătorilor de lebede” în cea meritată cu adevărat. A ceea a unui popor ce a avut de oferit penicilina, zborul cu aripi, chiar dacă încă nu se știe de adevărata origine a acestora, însușită ireverențial de alte popoare. Cu atât mai mult eforturile României trebuie întrecite astfel ca alături de Alianța Belgo-Română, să participe cât mai mulți doritori de afirmare a nebănuitelor calități ale neamului, încât integrarea României în Uniunea Europeană să vină de la sine, fără a se mai ridica false probleme, pe post de piedici inutile, datorate unor jocuri în care political are de câștigat în defavoarea obiectivității și meritelor. Substanțială a fost prezența domnului senator Laurențiu Ulici, a cărui demnitate, tărie de caracter în afirmarea punctului personal de vedere, obiectivitate și diplomație au fost sesizate de totalitatea participanților. Cu asemenea români, tot înainte!

CRIZA DEMOCRAȚIEI?

de DINU GRAMA

Aparut de curând, la Editura Științifică, o carte, **Terapia eliberării**, ce ar putea să clatine mințile solide și să tulbure sensibilitățile văsoase. Oportunitatea ei pentru mediu nostru social și politic, dar și intelectual, este neîndoieabilă. Datorăm distinsei doamne Micaela Ghișescu, excelentă traducătoare și autoare de dicționare, ideea unei culegeri de texte, cu ecou până astăzi, din publicistica social-politică a marelui scriitor portughez Fernando Pessoa. Să adăugăm că apariția cărții a fost posibilă și datorită asistenței și sprijinului acordate de Institutul Portughez al Cărții și Bibliotecii,

Ambasada Portugaliei în România, de însuși Excelența Sa, domnul ambasador Jose Augusto Seabra. Fernando Pessoa, mare poet și prozator, nu a fost un "specialist" în științele socio-umane și politice, cum sunt atâția azi pe la noi. A fost un mare intuitiv, un foarte sensibil observator al fenomenelor și al evenimentelor din societatea în care a trăit și de aiurea, și un gânditor în concepte fluide. Un gânditor cât se poate de original. Liber, dens și paradoxal. Paradoxal - în două sensuri: prin contradictoriul rațional, și (para-doxa) în afara opiniei, a judecății comune, pe care, într-un anume mod formată, Pessoa a văzut-o ca nefiind autentică.

Antipozitivist încrâncenat și antidogmatic înverșunat, Fernando Pessoa este un organicist. Un gânditor prin coincidența opuselor niciodată împăcate, niciodată rezolvate, aflate într-o luptă necurmată, în care se câștigă și se pierde totodată și în același loc, și prin aceasta se înaintază. Organicist, Pessoa este un reflexiv complex. Are ceva și dintr-un sofist, și dintr-un sceptic, și dintr-un cinic,

dintr-un fel și fiziologist și socratic. Fiziologist, e, mai cu seamă. Un fiziologist pentru care, însă, nu apa, nu aerul, nu focul, nu un element, un mediu extern stă pentru UNU, ci un element, un mediu intern - sângele - stă ca UNU. Aceasta este, poate, în ultima instanță, caracteristica atlantico-ibericilor. A ibericului Fernando Pessoa și a ibericului Ortega y Gasset. Ei nu au "gustul" unui principiu abstrac din Lume, al unui Unu suspensiv, sublim și tiranic. Pentru ei, Unul, astfel întemeietor, este o Himeră, o In-diferență, O "Pensiune"! Or, Unul este Tensiune, este Presiune, este urmărire anterioară și luptă între contrarii. Unul este Viața. Ea este Marele Principiu. Iar în plan intelectual, între abstract și concret există un fenomen de *personanță*, cum ar spune un alt mare poet și gânditor din altă parte a Europei, românul Lucian Blaga.

Temele și subiectele puse în discuție de F. Pessoa în cartea sa sunt numeroase și extrem de variate, mare parte din ele putând constitui pentru cititor bune prilejuri de reflecție asupra societății, în general, asupra vieții sociale și politice românești de azi, în special, ca și asupra mecanismului mental datorat al socialului și politicului. Sunt teme ce se referă la organizarea civilă și politică a societății, structura și dinamica socială, opinia publică, doctrinele și practicile politice, partidele, revoluția, tirania, dictatura, la care se adaugă analiza ori doar unele considerații, privind conceptele de democrație, liberalism, egalitarism, fascism, comunism etc.

Întreagă această masă de vizări ar putea fi ordonată pe trei niveluri de preocupări: privind societatea civilă, privind organizarea politică a societății și, mai puțin distinctă, dar oricum evidentă, preocuparea pentru studiul mentalităților.

Esențială pentru considerațiile pe care Pessoa le face asupra societății civile este opinia publică. Aceasta, după cum rezultă din observații, este efectul conviețuirii indivizilor, al "mediului intern" al unei societăți legitimate prin aceeași limbă, aceeași radiții și același topos - material și mental - patria.

Opinia publică este un "fenomen de instinct" - este "instinctul social fundamental" al unei comunități. Ea caracterizează o "majoritate reală", realo-cială. Este "populară, tradiționalistă și patriotică". Opinia publică se manifestă conservator, ca orice instinct. Nu se adaptează, ci adaptează lucrurile la ea, în caz contrar, contrarietă adică, devine antagonică: "Cine nu e cu mine, e împotriva mea!"

Așadar, opinia publică este ecuația reactivității unei comunități. Dar, paradoxal, deși conservatoare, rigidă, înscrisă într-o formulă reactivă clară, ea nu este orientare, o atitudine, ci o atmosferă, o presiune. Aceasta pentru că opinia publică nu și-o poate trece "conținutul său instinctiv în termen de definiție"; ea e "non-intelectuală" și, în consecință, nu

poate fi definită, ci doar descrisă.

Nefiind o idee, opinia publică nu e universală. Dar e generală. Aici, defectul de instinct, care este ideea, coincide cu defectul de idee, care este instinctul. Așa se explică faptul că opinia publică este o stare, o tensiune (-arterială a "mediului intern" al societății).

Defectul de instinct al ideii poate fi urmărit în al doilea câmp de reflecție a lui Pessoa - organizarea politică. Iată, de pildă, democrația modernă.

Democrația are la bază trei principii: principiul sufragiului, ca fundament al vieții politice, principiul liberalismului, ca tendință de a abolii privilegiile anumitor clase, persoane, și de a instaura egalitatea acestora, și principiul pacifismului, potrivit căruia pacea este starea normală între popoare. Aceste principii sunt rezumate în deviza - libertate, egalitate, fraternitate - "pe care Revoluția Franceză a transformat-o în Sfânta Treime pentru uzul celor fără de religie", spune Pessoa.

Să luăm în atenție sufragiul. Reflectă el opinia publică naturală, "majoritatea reală" a societății? Evident că nu, de vreme ce viața politică a societății e organizată de către partide, care alcătuiesc un sistem reprezentativ al societății civile.

Rezultatul votului exprimă doar organizarea partidelor și raportul de forțe dintre acestea, reprezintă doar "majoritatea politică organizată", care, față de "majoritatea reală" a societății, este minoritară. Din sufragiu, în acest fel, nu rezultă opinia publică, ci o pseudo-opinie publică. Și, întrucât opinia publică reală este "populară, tradiționalistă și patriotică", pe cale de consecință democrația este antipopulară, antitraditionalistă și antipatriotică. Democrația întemeiată pe sufragiu politic reprezintă, paradoxal, o minoritate având aceste caracteristici! Din punctul de vedere al vieții societății, ea este un "intelectualism" - față de opinia publică reală, care este un "fenomen de instinct".

Liberalismul, al doilea principiu de bază al democrației, are, în aceeași măsură, un efect paradoxal. F. Pessoa se referă aici la doctrina liberală așa cum se impunea ea în "epoca sa incertă și decadentă" (numai a sa?). Or, acest liberalism vede privilegiul (dotarea naturală individuală, poziția socială în care se naște un individ), nu ca pe un avantaj, ci ca pe un obstacol. Liberalismul vede privilegiul din punct de vedere al celui care nu-l are și, în consecință, tinde către egalitarism, către ștergerea oricăror diferențe între indivizi sau între grupurile sociale. Liberalismul, paradoxal, deposează de libertăți societatea reală (unde sunt indivizii mai liberi dacă nu în exercițiul dotării lor naturale, al calităților lor naturale?), punând în loc privilegiul capitalului. Și încă acesta nu e cel mai rău lucru! Pentru că locul poate fi luat de "privilegiul muncii", care, susținut de "clasa populară", conduce la idei socialiste - "demența terminală a liberalismului" - și la "dictatura proletarietului, ultimul avatar al ignoranței și prostiei".

Pacifismul - al treilea principiu de bază al democrației - este și el, asemenea celorlalte două principii, un defect de instinct social fundamental. Este o idee. O idee care privește concordia între state. Ea nu ține seama de ființa națională a statelor, care contrariată, este războinică. Pacifismul este un principiu iluzoriu al unei iluzorii democrații.

Dar poate că, între considerațiile lui F. Pessoa, cele mai interesante sunt cele care privesc, direct sau indirect, explicit sau implicit, textura mentalului individual și colectiv.

Există o unitate întemeietoare a acestei texturi: unitatea umană, unitate realizată fie individual - individual singular, fie colectiv - individual plural. Individ singular - individ plural, opuse care coincid în unitatea umană. Incidența lor (coincidența) stă (con-stă) în alcătuirea mentalului - instinctual, sentimental, intelectual. O nouă opoziție înăuntrul unității umane, între instinctual-sentimental și intelectual. Instinctiv-afectivul este natural, ține de viață, de sănătatea mentală, intelectualul alienează, scoate din viață, fie la nivel individual, fie la nivel

social. Este de observat aici că F. Pessoa consideră proprietățile logice ale gândirii ca reducându-i și chiar deformându-i acesteia plasticitatea naturală, adaptabilitatea sa universală. Adevărat, numai că nu despre proprietățile logice în sine este vorba aici, chiar deloc despre ele, ne va face să înțelegem până la sfârșit Pessoa, ci despre trăsăturile temperamental-caracteriale (temperamente-mentale) ale intelectului. Frivolitatea, superficialitatea, suficiența, precaritatea mobilității, rigiditatea intelectului sunt cele care folosesc prost proprietățile logice ale gândirii. De aici, cazurile deviate, de tip schizo-paranoia, handicapul afectiv, halucinatul, delirantul etc., cazuri care, la nivelul individului plural, al societății, devin factori deformanți ai vieții sociale, politice, culturale, ai opiniei publice, în primul rând.

Până la urmă, însă, care este boala de care vrea să ne vindece Pessoa și care e terapeutică recomandată de el? Intelectualismul! Cu simptomul său major - dogma, staza. Boala care lucrează în afara vieții, dincolo de ea, meta-empiric. Intelectualismul dogmatic este o Meta-stază. Cu expresia sa socială - tirania, dictatura. Acestui cancer al mișcării, al curgerii, care, ca orice *ism*, cotopește, nu i se poate aplica decât un tratament, tratamentul imunologic - cu anticorpi. Anticorpurile pe care ni-l recomandă Pessoa este contradictoriul. Nimic nu curge dacă nu-și are opusul său. Intră în fiziologia normală a oricărui sistem deschis să anabolizeze și să catabolizeze mediul, și pe sine o dată cu el, eliberându-se astfel de o ne-mișcare abstractă, asemenea hărții unui râu dintr-un atlas geografic.

Impactul reflecțiilor lui Fernando Pessoa asupra realităților societății contemporane, românești sau nu, este, credem, unul important. În ceea ce ne privește, nu vom face decât două scurte observații: una cu privire la societatea civilă, o alta privind democrația.

Urmare a evenimentelor politice internaționale ce au avut loc în ultimii zece ani, a apărut tendința reconsiderării, regândirii conceptelor de societate civilă și de democrație. Ce reprezintă societatea civilă astăzi, care îi sunt funcțiile? Ea și-a pierdut, se constată, din putere într-atât, încât raportul său de determinare a organizării politice a ajuns aproape să se inverseze. La noi, acest lucru e și mai grav, clasa politică fiind ca și ruptă de marea masă de oameni. Îngrijorător este însă faptul că, prin extrapolare, fenomenul începe să se manifeste și în plan internațional. Popoarele tind să-și piardă identitatea, "instinctul social fundamental", cum ar spune Pessoa, obligate fiind să se supună ideii politice (dată ca idee umanitară, în apărarea drepturilor omului - ceea ce sună ca într-un tratat "despre natura omului" din secolul al XVIII-lea - a dică în apărarea unui om abstarct).

Dacă ne referim la democrație, lucrurile se complică și mai mult. Ea tinde să devină la noi, în lipsa unui factor economic puternic, un joc intern al clasei politice, iar în plan internațional, tocmai datorită factorului economic puternic, un fenomen pervertit de globalizare. Pe de-o parte, o democrație falsă, pe de alta o democrație iluzorie. Democrația este mecanismul care oferă șanse egale celor care intră în funcțiunea sa, dar dacă ea nu oferă condiții și mijloace egale și legale de realizare a ei, rămâne o abstracție, ca și "natura umană". Or, democrația este o experiență, o construcție concretă, nu o presiune ideală, nici o "expandare" a unei experiențe particulare. Fiecare popor trebuie să-și ridice democrația în mediul său, întemeindu-se pe propriile valori, pe aristocrația sa, cum susține Pessoa, adică pe valorile și competențele sale, pe eminența proprietăților sale reale.

Unică în idee, în proiect, Democrația nu trebuie să fie, în exercițiile ei reale, identică, ci identitară. Nu e vorba aici de originalitate, ci de originaritate, dar nu de cea de principiu, ci de originaritatea "de instinct social fundamental" al fiecărui constructor de democrație. Aceasta este lecția lui Fernando Pessoa.

1). Geo Bogza în ipostaza unui „Paznic de far“ (1974).

2). Directorul editurii „Cartea Românească“, Dan Cristea, jonglează cu microfoane pe la diverse lansări de cărți. Pentru el, altădată, aceste obiecte erau ascunse.

3). Doi critici despre care vorbim acum la timpul trecut: Șerban Cioculescu și Ovid. S. Crohmălniceanu.

4). Celebra Sală a Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor atrage familii și zilieri: în imagine, cuplul Mincu și Horia Zilieru.

5). În apropierea criticului de teatru Marina Constantinescu, poetul Emil Brumaru e gata să redevină „Cerșetorul de cafea“.

